
EU-regelgeving voor rundveefokkerij en de implementatie daarvan in Nederland

Ferry Leenstra, Jan ten Napel, Sipke-Joost Hiemstra

RAPPORT 944

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN **UR**

EU-regelgeving voor rundveefokkerij en de implementatie daarvan in Nederland

Analyse van de huidige situatie en identificatie van verbeterpunten

Ferry Leenstra, Jan ten Napel en Sipke Joost Hiemstra

Wageningen UR Livestock Research

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research, in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken, Directie DAD, in het kader van Kennis voor Beleid (thema 020) (projectnummer BO-20-001-058)

Wageningen UR Livestock Research
Wageningen, Februari 2016

Livestock Research Rapport 944

Leentra, F., Ten Napel, J. en Hiemstra, S.J., 2016. *Titel: EU-regelgeving voor rundveefokkerij en de implementatie daarvan in Nederland*. Wageningen, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 944.

Samenvatting.

De huidige structuur en werkwijze in de rundveefokkerij in Nederland is op grond van publieke informatie beschreven en geanalyseerd in het licht van de in 2016 verwachte vernieuwde fokkerijregelgeving in de EU. Op basis van de analyse worden suggesties gedaan voor aanpassing van de huidige praktijk aan de nieuwe regelgeving.

Summary UK.

The current structure and operating procedures in cattle breeding in the Netherlands are described based on publicly available information and analyzed with regard to new EU-legislation on animal breeding expected to be finalized in 2016. Based on this analysis, it is discussed how current practices can be adapted to the new legislation.

© 2015 Wageningen UR Livestock Research, Postbus 338, 6700 AH Wageningen, T 0317 48 39 53, E info.livestockresearch@wur.nl, www.wageningenUR.nl/livestockresearch. Livestock Research is onderdeel van Wageningen UR (University & Research).

Livestock Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of auteur.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Animal Sciences Group van toepassing. Deze zijn gedeponneerd bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Livestock Research Rapport 944

In oktober 2017 zijn enkele details in de rapportage aangepast. Deze aanpassingen hebben geen consequenties voor de conclusies en aanbevelingen in dit rapport.

Inhoud

Inhoud	3
Woord vooraf	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding en vraagstelling	9
1.2 De Nederlandse melkveesector in kort bestek	9
2 Werkwijze	10
3 Ontwikkelingen in rundveefokkerij, prestatieonderzoek en fokwaardenschattingen	11
3.1 Essentie van fokkerij	11
3.2 Verschillen tussen fokkerij bij rundvee en andere diersoorten	11
3.2.1 Economisch-belangrijke kenmerken kunnen alleen aan vrouwelijke dieren worden gemeten	11
3.2.2 Verbetering van erfelijke aanleg moet grotendeels via mannelijke dieren verlopen	12
3.2.3 Rundersperma is heel goed invriesbaar	12
3.2.4 Bij melkvee wordt geen systematische kruising toegepast	12
3.2.5 De rundveefokkerij is vanouds sterk gedecentraliseerd	13
3.3 Fokdoelen	13
3.4 Prestatieonderzoek	13
3.5 Fokwaardenschattings	14
3.6 Selectie-index	15
4 Wettelijk kader, ontwikkelingen in regelgeving op nationaal en EU-niveau	16
4.1 Huidige werkwijze	16
4.2 Waarom is erkenning belangrijk?	17
4.3 Samenvatting nieuwe EU Verordening op basis van de concepttekst van december 2015.	18
5 Organisaties en samenwerking in de Nederlandse rundveefokkerij	20
5.1 Competente autoriteit	20
5.2 Stamboeken	20
5.2.1 CR-Delta	21
5.2.2 FHRS	22
5.2.3 VLR	22
5.2.4 Vereniging Het Brandrode Rund	22
5.2.5 Vereniging Holland Dexter	22
5.2.6 Fleckvieh Stamboek	22
5.3 Prestatieonderzoek	23
5.3.1 Organisaties, erkend zijn voor prestatieonderzoek	23
5.3.2 Overige prestatiegegevens en organisaties, die daar bij betrokken zijn	23
5.4 Fokwaardenschattings	24

5.5	Beheer van I&R- en prestatiegegevens	25
5.6	Internationale organisaties	25
5.7	Borging van onafhankelijkheid bij fokwaardenschatting	26
6	Analyse van de huidige situatie en identificatie van mogelijke knelpunten	27
6.1	Knelpunten die betrekking hebben op het functioneren van stamboeken	28
6.1.1	Onvoldoende duidelijkheid over fokprogramma's per ras waarvoor stamboekerkenning is verleend	28
6.1.2	Aantal stamboeken werkt niet conform regelgeving bij indeling van stamboek in secties	28
6.1.3	Verlening van exportcertificaten voor niet-raszuivere dieren is niet toegestaan	29
6.1.4	Outsourcing van prestatie-onderzoek door erkende stamboeken/organisaties is onvoldoende transparant	30
6.1.5	Toegang tot IRIS database en de door CRV gehanteerde tarieven	30
6.1.6	De erkenning voor prestatieonderzoek van CR-Delta en FHRS en de erkenning voor fokwaardenschatting van CR-Delta en GES geldt maar voor drie rassen	31
6.1.7	De voorwaarden voor en kosten van toegang tot genoomfokwaarden op basis van de referentiepopulatie van CRV zijn niet voldoende transparant	32
6.2	Knelpunten die betrekking hebben op de governance	32
6.2.1	Borging van onafhankelijkheid en voorkómen van belangenverstremgeling	32
6.2.2	Publicatie van GES fokwaarden voor alleen betalende belanghebbenden	33
6.2.3	Mogelijke belangenverstremgeling tussen GES en economische activiteiten van leden van het stamboek die geen deelnemer van GES kunnen worden	34
7	Conclusies	35

Woord vooraf

De rundveefokkerij is een belangrijke economische activiteit voor Nederland. Het draagt enerzijds bij aan continue verbetering van de genetische aanleg van de Nederlandse veestapel en anderzijds kent Nederlands fokmateriaal een lange historie als hoogwaardig exportproduct. Om de internationale handel in raszuivere fokdieren en producten voor de fokkerij en het behoud van cultureel erfgoed in de vorm van specifieke rassen te bevorderen, heeft de EU richtlijnen vastgesteld voor stamboekregistratie, prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting. De Europese regelgeving wordt momenteel herzien en verandert dan tevens van een richtlijn in een verordening.

Tot 1 januari 2015 was het Productschap voor Vee en Vlees in medebewind voor het Ministerie van Economische Zaken (EZ) verantwoordelijk voor de nationale implementatie van de Europese regelgeving en het toezicht daar op. Na het opheffen van de productschappen ligt de verantwoordelijkheid bij het Ministerie van Economische Zaken en is erkenning en toezicht op de implementatie van de regelgeving door fokkerijorganisaties belegd bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl).

In het licht van de herziening van de Europese regelgeving en de wijziging van verantwoordelijkheden voor erkenning en toezicht in Nederland, heeft het Ministerie van EZ Wageningen UR Livestock Research verzocht als pilot voor een ambtelijke verkenning op grond van publieke bronnen te analyseren of de huidige organisatie en werkwijze in de rundveefokkerij aansluit op de voorziene EU-verordening. De analyse moet leiden tot een beschrijving van eventuele knelpunten en mogelijke oplossingen daarvoor.

Deze rapportage bevat de resultaten van bovengenoemde deskstudie.

In oktober 2017 zijn enkele details in de rapportage aangepast. Deze aanpassingen hebben geen consequenties voor de conclusies en aanbevelingen in dit rapport.

Samenvatting

De rundveefokkerij is van economisch belang voor Nederland omdat fokkerij in belangrijke mate bijdraagt aan de genetische verbetering van de rundveestapel en omdat het hoogwaardige Nederlandse fokmateriaal een substantiële exportwaarde heeft. De Nederlandse melkveesector bestaat anno 2015 uit bijna 18.000 melkveehouders, die gezamenlijk 1,6 miljoen melk- en kalfkoeien hebben en jaarlijks 12,7 miljard kg melk produceren, naast toeleverende bedrijven, waaronder fokkerijorganisaties en de zuivelbedrijven als afnemers. De exportwaarde van fokvee (koeien en vaarzen) was in 2014 ruim 100 miljoen euro. De exportwaarde van rundersperma was in 2014 22 miljoen euro. In Nederland zijn diverse partijen actief in de rundveefokkerij. Het gaat hierbij om dienstverlenende activiteiten in het kader van fokprogramma's, zoals registratie van fokdieren, het beschrijven van het fokdoel voor een ras, het meten van eigenschappen van fokdieren en het schatten van fokwaarden. Daarnaast zijn partijen actief in het verhandelen van producten uit de rundveefokkerij als fokdieren, sperma en embryo's. Voor het internationaal verhandelen van raszuivere runderen voor de fokkerij is een certificaat conform EU-regelgeving van belang.

De EU kent zoötechnische regelgeving voor erkenning van en toezicht op het instellen of bijhouden van een stamboek en de reglementering van prestatie-onderzoek en fokwaardenschattings bij landbouwhuisdieren (runderen, varkens, schapen, geiten, paarden). De regelgeving moet door lidstaten worden geïmplementeerd. Anno februari 2016 is de Europese Commissie in een gevorderd stadium om de betreffende regelgeving te herzien en om te zetten in een EU-verordening. Het Ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft per 1-1-2015 de verantwoordelijkheid voor implementatie van deze regelgeving op nationaal niveau overgenomen van het (opgeheven) Productschap voor Vee en Vlees (PVV). EZ heeft behoefte aan een analyse van de huidige structuur en werkwijze in de rundveefokkerij en wil antwoord op de vraag of de huidige structuur en werkwijze aansluiten bij de vernieuwde EU-regelgeving. Indien dit niet het geval is, wil EZ suggesties krijgen voor aanpassing van die structuur en werkwijze.

Op basis van publiek beschikbare bronnen is voor de Nederlandse situatie een overzicht gemaakt van de huidige praktijk in de Nederlandse rundveefokkerij, vanuit drie perspectieven: technisch-inhoudelijk, juridisch en institutioneel. Vervolgens zijn onduidelijkheden, knelpunten of afwijkingen in de werkwijze van fokkerijorganisaties geïdentificeerd in relatie tot de bestaande regelgeving en de verwachte regelgeving vanuit de EU. Voor de geïdentificeerde afwijkingen zijn suggesties gedaan voor aanpassing.

De voorziene EU-regelgeving heeft als hoofddoel het bevorderen van het handelsverkeer in raszuivere fokdieren. Daarnaast is de regelgeving ook een belangrijk kader voor het behoud en duurzaam gebruik van rassen. Feitelijk is het een combinatie van private en publieke belangen. De fokkerijregelgeving reguleert de werkprocessen en bevordert transparantie, maar stelt geen eisen aan de inhoud van fokprogramma's. Uitgangspunt van de regelgeving is uniforme certificering van werkwijzen ten behoeve van het handelsverkeer in raszuivere fokrunderen in de Europese Unie. Binnen de kaders van de regelgeving worden in internationaal verband afspraken gemaakt tussen private partijen over de wijze en kwaliteit van het verzamelen van gegevens en het berekenen van fokwaarden. De organisaties ICAR en INTERBULL zijn hierin leidend. INTERBULL is door de EU aangewezen als 'reference centre' voor het berekenen van fokwaarden.

In Nederland zijn vijf rundveestamboeken erkend. De organisatiestructuur van de Nederlandse rundveefokkerij wijkt af van andere EU-landen met een belangrijke melkveehouderijsector. Bijzonder is het ontstaan van CR-Delta, een fusie tussen coöperatieve KI-organisaties en een coöperatieve organisatie voor stamboekactiviteiten en melkcontrole. CR-Delta vertegenwoordigt meer dan 90% van de fokkers en de runderen in Nederland. De Nederlandse Mededingingsautoriteit publiceerde in 2004 het marktaandeel van CR-Delta ca. 80% was op het gebied van spermaverkoop. CR-Delta is erkend als fokkerijorganisatie conform EU-regelgeving en is samen met het Vlaamse VRV eigenaar van CRV

BV. De uitvoering van het berekenen van fokwaarden voor runderen was vanaf het begin bij CR-Delta en haar voorlopers ondergebracht. Momenteel voert het rekencentrum van CRV BV het rekenwerk uit. Reglementering van fokwaardenschatting en publicatie van fokwaarden van specifiek stieren is ondergebracht bij de stichting GES, die wordt bestuurd door organisaties van stiereigenaren.

Op grond van de vigerende en voorgestelde EU fokkerijregelgeving wordt een aantal knelpunten gesignaleerd. Enkele van de knelpunten hebben betrekking op het functioneren van de stamboeken binnen de huidige en vernieuwde regelgeving. De overige knelpunten hebben te maken met de governance structuur voor de fokwaardenschatting van stieren binnen de vernieuwde regelgeving.

In de voorgestelde EU regelgeving zijn stamboeken primair verantwoordelijk voor fokdoel, fokprogramma, prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting. Punten van aandacht voor de stamboeken zijn i) inzichtelijke beschrijvingen van de fokprogramma's per ras, ii) transparantie over bronnen van gegevens voor de fokwaardenschatting, iii) indeling van het stamboek in hoofd- en hulpsecties en iv) de rassen waarvoor erkenning verleend is voor prestatieonderzoek en fokwaardenschatting. In de voorgestelde regelgeving wordt aangegeven, dat een stamboek het schatten en publiceren van fokwaarden mag uitbesteden, maar altijd de eindverantwoordelijkheid daarvoor houdt. Voor de Nederlandse situatie betekent dit dat GES formeel opdracht van één of meer erkende stamboeken moet krijgen om de fokwaardenschatting van stieren uit te voeren binnen de door de stamboeken gestelde kaders.

Ten aanzien van fokwaardenschatting is aandacht nodig voor i) de vertegenwoordiging van stamboekleden (melkveehouders en andere belanghebbenden in de keten) in de governance structuur van GES, ii) de werkwijze bij publicatie van fokwaarden van alle KI-stieren waarvoor fokwaarden zijn geschat, en iii) mogelijke belangenverstremming tussen de aansturing van GES en economische activiteiten van stamboekleden.

---

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en vraagstelling

De rundveefokkerij draagt in belangrijke mate bij aan de genetische verbetering van de rundveestapel in Nederland en hoogwaardig Nederlands fokmateriaal heeft een substantiële exportwaarde. In Nederland zijn diverse partijen actief in de rundveefokkerij. Het gaat hierbij om activiteiten in het kader van fokprogramma's, zoals registratie van fokdieren, het bepalen van het fokdoel voor een ras, het meten van eigenschappen van fokdieren, het schatten van fokwaarden, en het verhandelen van producten uit de rundveefokkerij zoals fokdieren, sperma en embryo's.

De EU kent zoötechnische regelgeving voor erkenning voor en toezicht op het instellen of bijhouden van een stamboek, en de reglementering van prestatie-onderzoek en fokwaardenschattning bij landbouwhuisdieren (runderen, varkens, schapen, geiten, paarden), die door lidstaten moet worden geïmplementeerd. Anno 2016 is de Europese Commissie in een gevorderd stadium om de betreffende regelgeving te herzien en om te zetten in een EU verordening. Het Ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft per 1-1-2015 de verantwoordelijkheid voor implementatie van deze regelgeving op nationaal niveau overgenomen van het (opgeheven) Productschap voor Vee en Vlees (PVV), en heeft behoefte aan een analyse van de huidige structuur en werkwijze in de rundveefokkerij en wil antwoord op de vraag of structuur en werkwijze voldoende aansluiten bij de EU regelgeving en/of de Mededingingswet. Er is behoefte aan inzicht in de feitelijke situatie en in hoeverre die situatie in overeenstemming is met de vigerende nationale regelgeving en de concepttekst van de voorgestelde EU-verordening. Mocht de huidige situatie niet in overeenstemming zijn met de voorgestelde regelgeving of als andere knelpunten geconstateerd worden: welke opties zijn er om een dergelijke situatie te verbeteren?

1.2 De Nederlandse melkveesector in kort bestek

De Nederlandse melkveesector bestaat uit bijna 18.000 melkveehouders, die gezamenlijk 1,6 miljoen melk- en kalfkoeien hebben en jaarlijks 12,7 miljard kg melk produceren (CBS, voorlopige cijfers 2015), naast toeleverende bedrijven, waaronder fokkerijorganisaties en de zuivelbedrijven als afnemers.

De zuivelsector als geheel (inclusief toelevering en verwerking van de melk) is verantwoordelijk voor 60.000 arbeidsplaatsen en heeft een bruto productiewaarde van € 5,1 miljard (18% van landbouw totaal). De bijdrage aan de Nederlandse economie is 1,2%, terwijl zuivel ruim 9% van het handelsoverschot voor zijn rekening neemt. Hoewel het overgrote deel van de export uit zuivelproducten bestaat, is er ook een aanzienlijke export van fokvee, embryo's en sperma. De exportwaarde van fokvee (koeien en vaarzen) was in 2014 ruim 100 miljoen euro. De exportwaarde van rundersperma was in 2014 22 miljoen euro (CBS-gegevens).

---

2 Werkwijze

Op grond van literatuur, archieven, jurisprudentie en teksten van wet- en regelgeving, aangevuld met expertkennis van de betrokken onderzoekers wordt een eerste overzicht gemaakt van de huidige situatie in Nederland en de mogelijke afwijkingen van de huidige en de voorziene regelgeving. Daarnaast hebben we enkele experts in een aantal andere EU-landen (Frankrijk, Hongarije, Ierland, Spanje, Zweden) bevroegd over de structuur en specifieke situatie in de betreffende landen. Het met het Ministerie van EZ overeengekomen projectplan voor dit onderzoek is als Bijlage 1 in dit rapport opgenomen. Op basis van het bronnenonderzoek is voor de Nederlandse situatie een overzicht gemaakt van de ontwikkelingen in werkwijze, regelgeving en organisatie op het gebied van rundveefokkerij.

Eerst worden de huidige situatie en ontwikkelingen in de rundveefokkerij technisch-inhoudelijk beschreven (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 worden de vigerende nationale fokkerijregelgeving en de kern van de aankomende EU regelgeving samengevat. In hoofdstuk 5 worden de erkende organisaties en samenwerkingsverbanden beschreven.

De focus ligt daarbij op de periode van ca. 1995 tot en met 2014 (opheffing van de productschappen). In hoofdstuk 6 worden onduidelijkheden, knelpunten en afwijkingen in werkwijzen en organisaties geïdentificeerd ten opzichte van de bestaande regelgeving en de verwachte regelgeving vanuit de EU, gevolgd door suggesties voor verbetering. Hoofdstuk 7 geeft de overall conclusies van de analyse.

---

3 Ontwikkelingen in rundveefokkerij, prestatieonderzoek en fokwaardenschattingen

3.1 Essentie van fokkerij

Bij fokkerij gaat het om de vraag welke dieren de kans krijgen om ouders te worden van de volgende generatie. Dit proces heet selectie. Met selectie worden de eigenschappen van de volgende generatie beïnvloed. Onder dit proces ligt een wensbeeld: hoe zou de populatie er over een aantal generaties uit moeten zien? Dit wensbeeld heet een fokdoel. Het fokdoel kan onder andere uiterlijke kenmerken, gedrag, gezondheid, aanpassingsvermogen en productie omvatten. Uiterlijke kenmerken zijn vaak sterk cultuur-historisch bepaald en het geheel van eigenschappen is karakteristiek voor een ras. Uiterlijke kenmerken zijn op het moment van selectie eenvoudig te beoordelen op het oog. Het is meteen duidelijk welke dieren wel en niet voldoen aan dit aspect van het fokdoel. Dieren die niet voldoen worden uitgesloten van de fokkerij. Veel moeilijker wordt het als kenmerken niet te meten zijn op het moment van selectie of niet alleen door erfelijke aanleg worden bepaald. In dat geval moeten gegevens van verwante dieren worden gebruikt om een inschatting te maken van de geschiktheid als ouder van de volgende generatie. Deze inschatting heet een fokwaarde. Een fokwaarde is een inschatting van wat een dier doorgeeft aan zijn nakomelingen. Een dier kan fokwaarden hebben voor een heel scala aan kenmerken.

De erfelijke aanleg van een dier wordt voor het merendeel van de kenmerken bepaald door het samenspel van een groot aantal genen. Elk gen bestaat uit twee allelen. De allelen kunnen hetzelfde zijn of verschillend zijn. Soms wordt een eigenschap uitsluitend door één gen bepaald, zoals een rode kleur van het haarkleed. Ook erfelijke gebreken worden vaak bepaald door één gen, maar komen alleen tot expressie als beide allelen van het gen afwijkend zijn.

Bij selectie binnen een populatie is er een verhoogd risico dat ouders in meer of mindere mate verwant zijn aan elkaar. Dit heet inteelt. Inteelt is de kans dat een allel van een gemeenschappelijke voorouder zowel via de vader als via de moeder wordt doorgegeven aan een nakomeling. Inteelt is onvermijdelijk, maar een snelle inteelttoename per generatie is ongewenst. Dit leidt uiteindelijk tot een verhoogde kans op erfelijke gebreken en tot verminderd aanpassingsvermogen van het individu en de populatie. Dit heet inteeltdepressie.

Als onverwante rassen gekruist worden, wordt de inteeltdepressie in één keer teniet gedaan. De kruislingen (zonder inteeltdepressie) zijn dan gemiddeld beter dan het gemiddelde van de beide uitgangsrassen (elk met inteeltdepressie). Dit verschil heet heterosis.

3.2 Verschillen tussen fokkerij bij rundvee en andere diersoorten

De praktijk en de structuur van de melkveefokkerij wijkt op bepaalde punten af van de fokkerij voor bijvoorbeeld vleesproductie. Ook maakt de specifieke biologie van het rund, dat de rundveefokkerij verschilt van de fokkerij bij andere diersoorten.

3.2.1 Economisch-belangrijke kenmerken kunnen alleen aan vrouwelijke dieren worden gemeten

In de melkveehouderij is men vooral geïnteresseerd in efficiënte en probleemloze melkproductie. Dit is alleen aan koeien (vrouwelijke dieren) te meten op volwassen leeftijd. Om een goede indruk van de fokwaarden van een stier te krijgen, zijn metingen nodig aan een groot aantal dochters. Dit maakt het noodzakelijk om eerst dochterinformatie van stieren te verzamelen. Hiervoor worden jonge KI-stieren

---

gedurende korte tijd ingezet (proefstier), waarna de stier moet wachten tot de eerste fokwaarden bekend zijn die zijn gebaseerd op de resultaten van zijn dochters (wachtstier). De proefstieren die op basis van dochterinformatie goed uit de bus komen worden daarna ingezet als fokstier. De stier is dan ongeveer vijf jaar oud. De proefstier-wachtstier-fokstier systematiek wordt niet door alle KI-organisaties en ook niet voor alle rassen op dezelfde manier toegepast.

Met de introductie van 'genomic selection' is het mogelijk geworden het DNA (genoom) en daarmee de fokwaarde van zowel mannelijke als vrouwelijke dieren al direct na hun geboorte in beeld te brengen (zie paragraaf 3.5 voor meer informatie). Daarmee kunnen proefstieren veel effectiever uitgezocht worden, dan in het verleden. Zij hebben, vanwege de DNA-analyse, ook al een redelijk betrouwbare fokwaarde. Vanwege de mogelijkheden van 'genomic selection' is de organisatie van fokprogramma's sterk aan het veranderen.

3.2.2 Verbetering van erfelijke aanleg moet grotendeels via mannelijke dieren verlopen

Een koe heeft gemiddeld maar één kalf per afkalving. Gemiddeld kalft een koe in haar leven 4 á 5 keer af. De helft van de nakomelingen zijn mannelijk. Dit betekent dat strenge selectie via de vrouwelijke kant niet mogelijk is. Immers, ongeveer de helft van de vrouwelijke nakomelingen is nodig om de koe te vervangen. Bij KI-stieren kan er uit een enkel ejaculaat tot wel 1.000 doses sperma gewonnen worden. Een stier kan dus snel heel veel nakomelingen krijgen. Dit betekent dat er relatief weinig mannelijke dieren nodig zijn om de volgende generatie te fokken. De selectie van stieren kan dan heel streng zijn en de revenuen van een enkele topstier kunnen heel hoog zijn.

3.2.3 Rundersperma is heel goed invriesbaar

Het gebruik van ingevroren sperma leidt bij runderen vrijwel niet tot verminderde bevruchting, in tegenstelling tot andere diersoorten. Dit betekent dat ingevroren sperma over de hele wereld kan worden verkocht. Fokstieren hebben dan ook doorgaans (vele) nakomelingen in een groot aantal landen.

3.2.4 Bij melkvee wordt geen systematische kruising toegepast

Bij vleesvee en andere diersoorten die voor vleesproductie worden gehouden, maar ook bij leghennen is het gebruikelijk om productiedieren te fokken met een systematische kruising van bestaande rassen of basislijnen. Bij vleesvee worden vruchtbare rassen gebruikt als moederdieren en vleestypische rassen, met veel groeivermogen, als vaderdier. Zowel de mannelijke als vrouwelijke nakomelingen uit zo'n kruising worden voor vleesproductie gebruikt. Bij melkvee gebeurt dat systematische kruisen eigenlijk niet. Een belangrijke reden is dat kruisingsdieren gemiddeld niet beter zijn qua melkproductiekenmerken dan het gemiddelde van de uitgangsrassen, terwijl dat bij leghennen wel het geval is. Er is dus in de praktijk geen heterosis voor melkproductiekenmerken. De tweede belangrijke reden is dat een koe (in tegenstelling tot bijvoorbeeld het varken, de kip en zelfs het schaap) te weinig nakomelingen krijgt om zo'n kruisingsprogramma commercieel interessant te maken.

Voor de fokkerij ten behoeve van dierlijke productie is raszuivere fokkerij vooral van belang om een systematisch kruisingsprogramma te kunnen blijven uitvoeren. Toen tussen 1975 en 1980 de Holstein Friesian (HF) in beeld kwam als een ras met een hogere productiviteit dan het toen meest gangbare Fries-Hollandse veeslag (FH), kruisten melkveehouders massaal HF stieren met FH koeien. In de jaren er na is het percentage FH-bloed generatie na generatie verminderd. Vanaf 2000 is er een toenemende zorg geweest bij melkveehouders over de vruchtbaarheid en de gezondheid van Holstein melkkoeien op hun bedrijf. Deze groep melkveehouders past het om fokstieren van andere rassen te gebruiken om zo een impuls te geven aan de aanleg voor vruchtbaarheid en gezondheid en om te profiteren van heterosis die voor vruchtbaarheid en gezondheid wel relevant is. Het gevolg is dat een deel van de koeien in de melkveehouderij niet raszuiver is en ((over)groot)ouders van verschillende rassen heeft.

3.2.5 De rundveefokkerij is vanouds sterk gedecentraliseerd

In tegenstelling tot de varkens- en pluimveefokkerij, is de rundveefokkerij gedecentraliseerd, en heeft van oudsher een coöperatief karakter. Potentiële ouders voor de volgende generatie worden nog steeds voor een belangrijk deel gefokt op gewone melkveebedrijven, in elk geval voor de vervanging van koeien op het bedrijf. Bij pluimvee en varkens zijn er wereldwijd opererende fokbedrijven, die de fokdieren in eigendom hebben en vanuit die fokdieren zogenaamde gebruiksdieren aan veehouders leveren. Met de gebruiksdieren wordt doorgaans niet meer verder gefokt.

In de rundveefokkerij zijn naast de melkveeouders vooral dienstverlenende organisaties actief, die zorgen voor gevalideerde prestatieingen, registratie van gegevens en het berekenen van fokwaarden. Daarnaast zijn er organisaties of onderdelen van organisaties, die stieren in eigendom hebben en daar sperma van leveren, een vooral commerciële activiteit

3.3 Fokdoelen

Tot het midden van de 19e eeuw waren er geen formele fokdoelen. Dieren werden opgefokt onder de lokale omstandigheden en de dieren die het best gedijden in die omgeving werden geselecteerd als ouders. Hierdoor ontstonden vaak kleine en soms grote regionale verschillen tussen populaties, die de herkenbaarheid van die populaties vergrootten.

In de tweede helft van de 19e eeuw ontstonden de eerste stamboeken, die de afstamming van dieren systematisch vastlegden en eisen stelden aan het uiterlijk van dieren die ingeschreven mochten worden. Het Nederlands Rundvee Stamboek werd opgericht in 1874 en het Fries Rundvee Stamboek in 1879. De rasstandaard beschreef de ideale raskenmerken. Dit was het formele fokdoel per ras. De oorspronkelijke door het stamboek erkende rassen in Nederland waren Fries Hollands (FH), Blaarkop (G) en Maas Rijn IJssel (MRIJ).

Tot het begin van de jaren zestig van de 20e eeuw werd het fokdoel sterk bepaald door het uiterlijk van het rundvee, hoewel het belang van aanleg voor melkproductie geleidelijk groter werd. Het Amerikaanse Holstein Friesian ras, dat rond 1900 gevormd was uit dieren geïmporteerd vanuit Nederland, was veel sterker geselecteerd op een fokdoel voor een hoge melkproductie. Toen dit verschil in erfelijke aanleg duidelijk werd, gebeurden er twee dingen. Er werd op grote schaal ingevroren sperma van Holstein stieren geïmporteerd en het fokdoel in Nederland (Europa) verschoof sterk richting productie- en gebruikseigenschappen¹. In de jaren negentig van de 20e eeuw werd het fokdoel genuanceerd van zo hoog mogelijke productie naar hoge productie met zo weinig mogelijk problemen en kwam er aandacht voor onder andere vruchtbaarheid, uiergezondheid, klauwgezondheid, functioneel exterieur en levensduur.

3.4 Prestatieonderzoek

Oorspronkelijk legden de stamboeken alleen de afstamming van een rund vast en beoordeelden ze of het exterieur van het dier voldoende overeen kwam met de standaard om het dier op te nemen in het stamboek. Geleidelijk kwam er ook meer aandacht bij fokkers voor gerealiseerde melklijsten. Omdat eerlijke vergelijking van melklijsten over bedrijven heen niet altijd goed mogelijk was is vanaf 1956 steeds moeite gedaan om die vergelijking eerlijker te maken. Tot 1978 werd gebruik gemaakt van voor bedrijfsomstandigheden gecorrigeerde productiegegevens, daarna van geschatte fokwaarden. Om melkproductie onafhankelijk te meten, was de melkproductiecontrole in handen van verenigingen voor veehouderijbelangen (VVB's) en melkcontroleverenigingen. De meeste van deze regionale organisaties zijn in 1984 gefuseerd met het Nederlands Rundvee Syndicaat (NRS). Een klein aantal is zelfstandig gebleven.

Prestatiegegevens worden benut voor het genereren van managementinformatie voor veehouders en prestatiegegevens worden gebruikt voor het schatten van fokwaarden. Er zijn diverse organisaties die informatie aanleveren voor de fokwaardenschattings, zoals melkcontrolegegevens,

---

¹ Theunissen, B (2012) Breeding for Nobility or for Production? Cultures of Dairy Cattle Breeding in the Netherlands, 1945–1995. Isis103:278–309

---

klauwgezondheidsgegevens, inseminatiegegevens, informatie over het geboorteverloop en afvoergegevens. Ook melkveehouders kunnen hun managementinformatiesysteem direct koppelen aan de centrale database van CRV² (NIS), waarin de gegevens van de Nederlandse rundveestapel opgeslagen zijn.

3.5 Fokwaardenschatting

Voor kenmerken die voor een belangrijk deel bepaald worden door de omstandigheden waarin een dier wordt gehouden, zoals de samenstelling van het rantsoen, de ziektedruk en het stalklimaat, is het belangrijk om erfelijke aanleg en omstandigheden van elkaar te kunnen onderscheiden. Dit gebeurt in de fokwaardenschatting.

De meest eenvoudige fokwaarden zijn metingen van verschillen tussen individuele dieren in sterk gestandaardiseerde omstandigheden (dezelfde stal, hetzelfde voer). De dieren met de hoogste productie hebben de gewenste erfelijke aanleg. In 1956 werd dit verfijnd door moeder-dochter vergelijkingen te introduceren. In 1973 werd een verdere verfijning ingevoerd, die rekening hield met bedrijfsgenoten. Vanaf 1981 zijn BLUP fokwaarden gebruikt, waarbij het mogelijk werd om informatie van alle verwante dieren mee te nemen in de fokwaardenschatting. In 1981 werd hiervoor een stiermodel gebruikt, dat alleen fokwaarden voor stieren opleverde. Sinds 1991 werd vervolgens een diermodel gebruikt, waarmee ook koeien een fokwaarde krijgen. Tot 2002 werden fokwaarden geschat met (voorspelde) 305-dagen producties. Vanaf 2002 worden de gegevens van de individuele proefmelkingen gebruikt (testdagmodel). Deze ontwikkeling van methoden was mogelijk door de ontwikkeling van betere statistische modellen en een snelle toename van de rekencapaciteit van computers. BLUP-methodes zijn nog steeds de standaard.

Vanaf 1990 kwam steeds meer DNA-informatie beschikbaar van fokdieren, waarbij lange tijd werd gezocht naar genetische merkers met een groot effect op een belangrijk kenmerk. Zo'n merker heet een QTL (quantitative-trait locus). Eénduidige QTL's bleken zeldzaam in de praktijk.

Deze QTL-benadering is grotendeels weer losgelaten bij de introductie van genomische fokwaarden.

Een genomische fokwaarde is gebaseerd op een zeer groot aantal DNA-merkers, die elk gebaseerd zijn op één enkel variërend basepaar. Deze DNA-merkers heten SNP's (single-nucleotide polymorphism). Dit gaat om tien- tot honderdduizenden SNP's per dier. Het SNP genotype krijgt betekenis door het te vergelijken met een referentiepopulatie van duizenden gegenotypeerde dieren per ras met vastgelegde kenmerken. Zo kun je van een stierkalf (en ook van een koekalf) al op heel jonge leeftijd een vrij betrouwbare indruk van de erfelijke aanleg krijgen.

CRV is in 2006 begonnen met het ontwikkelen van genomische fokwaarden, waarbij in eerste instantie is geïnvesteerd in het genotyperen van een groot aantal stieren en het genereren van een uitgebreide referentiedataset, in samenwerking met Europese partners. In 2008 zijn de eerste proefstieren ingezet die op basis van genomische fokwaarden waren geselecteerd. De genomische fokwaardenschatting is vervolgens getest volgens het protocol van INTERBULL, de EU-referentieorganisatie voor fokwaardenschattingen. In 2010 heeft de Stichting Genetische Evaluatie van Stieren (GES), die erkend is voor het reglementeren en publiceren van de fokwaardenschatting van stieren in Nederland genomische fokwaarden vrijgegeven voor publicatie.

In de huidige fokwaardenschatting worden voor zover mogelijk gegevens van verwante dieren en genomische informatie gelijktijdig meegenomen voor een groot aantal kenmerken. Genomische informatie levert betrouwbare fokwaarden voor jonge dieren op, maar informatie van nakomelingen verhoogt de betrouwbaarheid van de fokwaarden verder. Naarmate KI-stieren meer dochters in productie hebben, neemt het belang van de genomische fokwaarde af en het belang van de dochterinformatie toe voor de fokwaarde van de stier.

Stieren die gefokt of getest zijn in het buitenland krijgen via INTERBULL omgerekende fokwaarden voor de Nederlandse melkveehouderij. Ook hier geldt dat naarmate er meer dochters in Nederland in productie zijn, de betrouwbaarheid toeneemt en het belang van de omgerekende fokwaarden afneemt.

---

² CRV is de 'gebruiksnaam' voor een internationale organisatie voor rundveeverbetering met als aandeelhouders de Nederlandse coöperatie CR Delta en de Vlaamse coöperatie VRV vzw.

3.6 Selectie-index

Fokwaardenschatting levert een fokwaarde op voor ieder kenmerk afzonderlijk, maar niet ieder kenmerk is even belangrijk. Daarom wordt het fokdoel meestal vertaald naar een optelsom van gewogen fokwaarden. De wegingsfactoren vormen een zo goed mogelijke afspiegeling van het fokdoel. Ze kunnen gebaseerd zijn op de economische waarde van een kenmerk voor een melkveehouder of op een gewenste verandering in de volgende generaties.

Het fokdoel is het belang van fokkers en andere belanghebbenden bij een ras. De selectie-index is een technisch-wetenschappelijke vertaling van het fokdoel naar gewogen fokwaarden. Met de selectie-index kun je inzichtelijk maken in welke mate de volgende generaties veranderen door het selectiebeleid.

De eerste eenvoudige indices voor melkproductie zijn gepubliceerd in 1964. In 1980 is de INET geïntroduceerd. De INET is de economische waarde van de melkproductieaanleg minus de benodigde extra krachtvoerkosten. De INET is tot 1999 de leidende selectie-index geweest. In dat jaar is Duurzame PrestatieSom (DPS) geïntroduceerd, waarin INET, duurzaamheid (kleinere kans op gedwongen afvoer), uiergezondheid, vruchtbaarheid, geboortegemak, afkalfgemak, levensvatbaarheid bij geboorte en levensvatbaarheid bij afkalven werden meegenomen na weging met het economisch belang voor de melkveehouder en rekening houdend met de mogelijkheden per kenmerk om genetische verbeteringen te realiseren. Het fokdoel werd zo genuanceerd van zo hoog mogelijke productie naar hoge productie met zo weinig mogelijk problemen. In 2007 heeft de Nederlandse Veeverbeterings Organisatie (NVO) de Nederlands-Vlaamse Index (NVI) geïntroduceerd. De NVI verving drie selectie-indices die op dat moment in gebruik waren: DPS van CR-Delta, DPST van Alta Genetics en PBI van KI Samen. Hierbij is ook de systematiek aangepast. In plaats van economische wegingsfactoren was het uitgangspunt: Welk type koe krijg je en wat is het te verwachten resultaat.

'Ons uitgangspunt bij het maken van de nieuwe totaalindex was: "keep it simple". DPS was te ingewikkeld geworden. Er was een aanpak ontstaan waarbij we ieder kenmerk dat we belangrijk vonden een plaats gaven in de totaalindex. Dat heeft geen zin. Alleen het uiteindelijke resultaat – welke koe krijg je? – telt. Bovendien, veel kenmerken hebben een sterk verband met elkaar, waardoor je door te fokken op het één ook het andere verbetert. Je moet bij de beoordeling van de totaalindex daarom ook kijken naar het te verwachten resultaat, het type koe. Welke kenmerken er worden ingewogen en de gehanteerde wegingsfactoren zijn slechts een hulpmiddel.' (voorzitter NVO klankbordgroep³)

De NVI bevat grotendeels dezelfde kenmerken als de DPS, maar zonder afkalfgemak en met functioneel exterieur. De NVI is in 2012 door GES opnieuw geëvalueerd en aangepast. KI-stieren worden anno 2016 gerangschikt op de NVI.

---

³ Veeteelt Magazine, juni 1/2 2006, pag. 36

---

4 Wettelijk kader, ontwikkelingen in regelgeving op nationaal en EU-niveau

Dit hoofdstuk beschrijft het wettelijke kader voor de fokkerij van productiedieren en dan specifiek voor rundvee. De EU kent zoötechnische regelgeving (fokkerijregelgeving) voor runderen, varkens, paarden, schapen en geiten die door lidstaten moet worden geïmplementeerd. Het gaat hierbij om de reglementering, werkwijze van en toezicht op stamboeken en organisaties, die zijn erkend voor stamboekadministratie, prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting.

Vigerende nationale regelgeving op dit terrein in Nederland bestaat uit het Fokkerijbesluit (8 augustus 1994)⁴, waarin wordt verwezen naar meerdere richtlijnen en beschikkingen en de Fokkerijregeling (11 november 2014)⁵.

De Europese regelgeving wordt momenteel herzien. Nu vigerende EU-regelgeving zal overgaan in één nieuwe EU-verordening⁶, die anno 2016 nog in de fase van onderhandeling is.

In Nederland was tot 1-1-2015 de uitvoering van de zoötechnische regelgeving ten aanzien van fokkerij en stamboeken – in medebewind - neergelegd bij het Productschap voor Vee en Vlees (PVV). PVV was verantwoordelijk voor de erkenning van en toezicht op de erkenning van stamboeken, fokprogramma's en fokkerijorganisaties. Met het opheffen van de productschappen is het Ministerie van EZ per 1-1-2015 verantwoordelijk voor implementatie en naleving van de zoötechnische regelgeving op nationaal niveau (Fokkerijregeling², 11 november 2014). De uitvoering is belegd bij RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland; RVO.nl⁷), de controle op naleving bij de NVWA. De regelgeving richt zich op de inrichting en organisatie van de werkprocessen in het kader van een fokprogramma en stelt geen eisen aan de inhoud van de fokkerijprogramma's. Het hoofddoel van de regelgeving is uniforme certificering van werkwijzen ter bevordering van het handelsverkeer in de Europese Unie.

4.1 Huidige werkwijze

In dit hoofdstuk wordt de huidige werkwijze en de te verwachten wijzigingen vanwege de nieuwe verordening op hoofdlijnen samengevat.

Conform de huidige en de te verwachten EU-regelgeving en het nationale Fokkerijbesluit kunnen fokkerijorganisaties of stamboeken bij RVO.nl een officiële erkenning aanvragen voor:

- Het instellen en bijhouden van een stamboek
- Het reglementeren van prestatieonderzoek
- Het reglementeren van fokwaardenschatting

Erkenning wordt verleend wanneer onder andere aan de volgende voorwaarden wordt voldaan (RVO.nl):

- Het betreft een organisatie van verenigde fokkers die rechtspersoonlijkheid bezit, staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en doeltreffend functioneert.
- De benaming van het ras en de kenmerken van het ras zijn gedefinieerd.
- Er is inzicht in het fokprogramma en in de wijze waarop zoötechnische gegevens worden benut om het fokprogramma uit te voeren.
- De communicatie met leden, fokkers en aangeslotenen is transparant.
- In de statuten van de organisatie (of in het huishoudelijk reglement) is opgenomen dat tussen leden niet gediscrimineerd mag worden.

---

⁴ http://wetten.overheid.nl/BWBR0006862/geldigheidsdatum_09-11-2015

⁵ http://wetten.overheid.nl/BWBR0035742/geldigheidsdatum_09-11-2015

⁶ Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the zootechnical and genealogical conditions for the breeding, the trade in and entry into the Union of [...] purebred breeding animals, [...], hybrid breeding pigs and [...] germinal products thereof [...] ("Animal Breeding Regulation"), tekst van December 2015.

⁷ <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren/huisdieren-houden-en-fokken/erkenning-fokkerijorganisaties>

- Er zijn voldoende leden, fokkers en aangeslotenen om het programma voor de instandhouding en de verbetering van het ras uit te voeren.
- De populatie is groot genoeg om de instandhouding en de verbetering van het ras uit te voeren.
- De organisatie is in staat om controles uit te voeren om de afstamming te verifiëren.
- De indeling van de secties en klassen van het stamboek is conform Europese regelgeving.
- De dieren worden geïdentificeerd en geregistreerd volgens de geldende regelgeving (I&R).

Erkenning kan worden geweigerd wanneer er al één of meerdere organisaties zijn erkend voor de aangevraagde activiteit en de erkenning van nog zo'n organisatie de instandhouding van het ras in gevaar zou brengen of de uitvoering van het zoötechnische programma van de andere erkende organisatie(s) zou doorkruisen.

Stamboeken vragen erkenning aan voor één of meerdere rassen. Stamboeken hebben leden (fokkers). Een stamboek stelt een fokdoel vast en beschrijft het fokprogramma. Prestatieonderzoek en fokwaardenschatting zijn belangrijke onderdelen van een fokprogramma, gericht op verbetering of instandhouding van een ras.

Stamboeken kunnen zelf prestatieonderzoek en fokwaardenschatting reglementeren en uitvoeren, of de uitvoering uitbesteden aan een andere (gespecialiseerde) organisatie. Het wordt uit de regelgeving niet duidelijk wat exact de betekenis is van 'erkenning voor reglementering van prestatieonderzoek en/of fokwaardenschatting'. Een interpretatie kan zijn, dat het stamboek andere organisaties kan opdragen/machtigen conform de voorwaarden van het stamboek het prestatieonderzoek en het schatten van fokwaarden uit te voeren. Een andere interpretatie is, dat het stamboek een organisatie aan kan wijzen, die voor het stamboek de reglementering en uitvoering van die activiteiten uitvoert. In de Nederlandse rundersector heeft een aantal 'niet-stamboek' organisaties ook zelf erkenning aangevraagd (en verkregen) voor reglementering en uitvoering van prestatie-onderzoek en/of fokwaardenschatting. In de Nederlandse situatie is in het publieke domein niet volledig duidelijk welke formele afspraken er bestaan tussen uitvoerende organisaties voor prestatie-onderzoek of fokwaardenschatting en de voor prestatie-onderzoek en/of fokwaardenschatting erkende stamboeken.

In internationaal verband zijn afspraken gemaakt over protocollering van prestatieonderzoek en fokwaardenschattingen. In de EU-regelgeving is vastgelegd dat dergelijke afspraken in het International Committee for Animal Recording (ICAR)⁸ gemaakt worden. De werkwijze voor fokwaardenschatting van stieren wordt internationaal afgestemd door INTERBULL⁹, dat inmiddels door de Europese Commissie aangewezen is als referentie instituut voor fokwaardenschatting voor stieren. INTERBULL is ondergebracht bij de Swedish Agricultural University te Uppsala, Zweden.

4.2 Waarom is erkenning belangrijk?

Om activiteiten op het gebied van fokkerij uit te voeren is een erkenning als stamboek of fokkerijorganisatie niet verplicht. Toch is erkenning zinvol. Een erkend stamboek mag voor raszuivere dieren een exportcertificaat conform EU regelgeving afgeven, op basis waarvan een stamboek van hetzelfde ras in een ander EU land het dier moet opnemen in het stamboek. Het is een waarborg dat het om een raszuiver dier gaat met geverifieerde gegevens. De regelgeving faciliteert en reglementeert zo het handelsverkeer in fokmateriaal (van zuivere rassen) tussen EU-landen en vanuit landen buiten de EU.

Erkenning van een stamboek kan ook worden gezien als 'certificering' van de activiteiten gericht op verbetering of instandhouding van rassen. Een erkenning voor het uitvoeren van prestatieonderzoek en/of het schatten van fokwaarden betekent een status waarmee aan de internationale samenwerking ten aanzien van uitwisseling van prestatiegegevens en fokwaarden kan worden bijgedragen.

Omgekeerd, vereist de regelgeving, dat prestatieonderzoek en fokwaardenschatting wordt uitgevoerd conform de richtlijnen van ICAR en INTERBULL. Alleen erkende organisaties, die conform de richtlijnen van ICAR en INTERBULL werken, mogen EU-erkende fokwaarden van stieren publiceren. De regelgeving bepaalt op deze manier de kaders voor de rundveefokkerij, terwijl ICAR en INTERBULL nadere bepalingen hebben vastgesteld over technisch-inhoudelijke details binnen deze kaders om

⁸ http://www.icar.org/wp-content/uploads/2015/08/Guidelines_2014.pdf

⁹ http://www.interbull.org/ib/whole_cop

---

informatie uit verschillende landen te uniformeren en te kunnen uitwisselen en combineren. ICAR en INTERBULL vereisen voor deelname de nationale erkenning conform EU-regelgeving.

4.3 Samenvatting nieuwe EU Verordening op basis van de concepttekst van december 2015.

De Verordening stelt regels vast voor:

- de erkenning van stamboeken of fokkerijorganisaties, en voor de goedkeuring van hun fokprogramma's.
- rechten en plichten van fokkers, stamboeken en fokkerijorganisaties
- de opname van fokdieren in stamboeken en registers
- de acceptatie van fokdieren en hun producten voor de fokkerij
- prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting
- de uitgifte van zoötechnische certificaten voor fokdieren en hun producten
- handel in fokdieren en hun producten
- officiële controles op nationaal niveau en door de Europese Commissie

Erkenning kan worden geweigerd wanneer de erkenning van een stamboek of rasorganisatie ten koste gaat van een ander stamboek of fokkerijorganisatie voor hetzelfde ras.

In de nieuwe EU Verordening wordt een definitie van "ras" geïntroduceerd (*nieuw*), evenals de definitie van "local breed in danger of being lost to farming", waarvoor in de herziene regelgeving meer specifieke aandacht is.

Fokkers hebben het recht om lid te worden van het stamboek en te participeren in het fokprogramma van het stamboek/de rasorganisatie, wanneer de fokdieren behoren tot het ras en hebben het recht om raszuivere dieren in te schrijven in de hoofdsectie van het stamboek. Alleen raszuivere dieren die voldoen aan de rasstandaard mogen worden ingeschreven in de hoofdsectie van het stamboek.

Stamboeken/rasorganisaties mogen de hoofdsectie van het stamboek indelen in klassen. Ook mogen ze een hulpsectie instellen en bijhouden voor vrouwelijke dieren, om nakomelingen van die vrouwelijke dieren in de hoofdsectie in te kunnen schrijven. Uitzonderingen op de regels voor inschrijving van raszuivere dieren in de hoofdsectie van stamboeken mogen worden gemaakt voor nieuw te ontwikkelen rassen of in geval van reconstructie van rassen.

Fokkers mogen deelnemen aan het prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting en aan andere activiteiten in relatie tot het fokprogramma. Stamboeken/rasorganisaties mogen fokkers uitsluiten van deelname aan het fokprogramma wanneer de fokkers niet voldoen aan de regels van het fokprogramma.

De identiteit van fokdieren, die worden gebruikt voor kunstmatige inseminatie, dient te worden geverifieerd met bloedgroep of DNA analyse. Stamboeken/rasorganisaties mogen besluiten om hetzelfde te eisen voor fokdieren die worden benut voor de winning van eicellen of embryo's.

Het stamboek voorziet fokkers van zoötechnische certificaten die de volgende informatie dienen te bevatten:

- De diersoort, de afstamming van het dier en duidelijkheid of het een raszuiver dier betreft.
- Indien beschikbaar de resultaten van prestatie-onderzoek en up-to-date resultaten van fokwaardenschatting.
- In geval van drachtige dieren, de inseminatiedatum en identificatiegegevens van het vaderdier waarvan het dier drachtig is.

Stamboeken/rasverenigingen of fokkerijorganisaties mogen specifieke activiteiten, zoals prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting, uitbesteden aan gespecialiseerde organisaties ("derden"). Daarbij gelden de volgende belangrijke voorwaarden:

- de stamboeken of fokkerijorganisaties blijven verantwoordelijk.
- er mag geen belangenverstremming zijn tussen de organisatie waaraan wordt uitbesteed en economische activiteiten van de fokkers die deelnemen aan het fokprogramma (van het stamboek).

-
- stamboeken/rasverenigingen of fokkerijorganisaties dienen duidelijk te specificeren aan welke organisatie, welke activiteiten worden uitbesteed.

De nationale bevoegde autoriteit controleert zowel het stamboek/de rasorganisatie als de organisaties waaraan activiteiten worden uitbesteed, in de context van het fokprogramma.

Gebruikte methoden voor prestatie-onderzoek of fokwaardenschattting dienen wetenschappelijk “state of the art” te zijn, conform de regels en standaarden van het relevante European Union reference centre, of volgens de principes van ICAR. INTERBULL Centre is door de EU aangewezen als reference centre voor fokwaardenschatttingen. European Union reference centers spelen een belangrijke rol bij de harmonisering en verbetering van methoden.

Stamboeken, ras- en fokkerijorganisaties dienen relevante informatie aan te kunnen leveren aan de bevoegde autoriteit over de data, de methoden voor het meten van eigenschappen, de analysemethoden voor het prestatie-onderzoek, de genetische parameters en de gebruikte statistische methoden.

De fokwaarden van dieren die worden ingezet voor kunstmatige inseminatie dienen te worden gepubliceerd en up-to-date gehouden te worden. Van al deze dieren moeten de fokwaarden voor tenminste de belangrijke productiekenmerken in het fokprogramma worden geschat en gepubliceerd.

De concepttekst is ten opzichte van de oude regel specifiek over de definitie van een ras en beschrijft nauwkeuriger de taken en bevoegdheden van stamboeken en fokkerijorganisaties. In de concepttekst is het niet meer voorgeschreven, dat een stamboek de rechtsvorm ‘vereniging’ moet hebben. Een stamboek kan ook worden beheerd door een ‘organisatie’. Dit is meer overeenkomstig met de situatie voor de varkensfokkerij in de oude regeling, waarbij al sprake was van stamboeken (verenigingen) en fokkerijorganisaties.

In de concepttekst zijn de rollen van ICAR en INTERBULL als het EU reference centre duidelijk omschreven.

In tegenstelling tot de regelgeving voor de varkensfokkerij, waar specifiek rekening gehouden wordt met kruisingsprogramma’s en certificaten voor gekruiste dieren, gaat de concepttekst bij rundvee alleen uit van raszuivere dieren.

---

5 Organisaties en samenwerking in de Nederlandse rundveefokkerij

In de rundveefokkerij zijn veel verschillende organisaties en bedrijven actief. Ze leveren diensten, adviezen en producten aan de Nederlandse rundveehouders en meerdere partijen zijn ook actief in de internationale markt.

In de context van de huidige en de toekomstige regelgeving (stamboekerkenning, prestatie-onderzoek en fokwaardenschattig) kunnen een aantal types organisaties worden onderscheiden. De relevante organisaties in of voor de Nederlandse rundveefokkerij worden in dit hoofdstuk beschreven.

5.1 Competente autoriteit

Ieder EU-land moet een organisatie aanwijzen die optreedt als competente autoriteit. De competente autoriteit is gemachtigd stamboeken en andere organisaties op het gebied van rundveefokkerij te erkennen. In Nederland is het Ministerie van Economische Zaken beleidsmatig verantwoordelijk voor de fokkerijregelgeving en was de uitvoering in het verleden in medebewind neergelegd bij het Productschap voor Vee en Vlees (PVV). Per 01-01-2015 is RVO.nl aangewezen voor de uitvoering van de taken van de competente autoriteit. Zij beoordelen de aanvragen voor erkenning en de vereiste rapportages van stamboeken en andere organisaties op het gebied van rundveefokkerij. De NVWA zal steekproefsgewijs en op basis van inschatting van risico's fysiek controleren of erkende organisaties aan de eisen voldoen.

5.2 Stamboeken

De fokkerijregelgeving kent een centrale rol toe aan stamboeken. Stamboeken zijn doorgaans verenigingen van fokkers van een bepaald ras. Het stamboek beoogt het ras te verbeteren of in stand te houden. Daartoe registreren stamboeken de afstamming van dieren, formuleren zij het fokdoel, geven zij aan hoe de prestaties van dieren onderzocht worden en of en hoe daaruit fokwaardes berekend worden. Buiten de doelstelling van stamboeken om het ras te verbeteren, hebben stamboeken ook een belangrijke rol in de internationale handel in dieren en hun producten. Erkende stamboeken mogen namelijk certificaten afgeven voor raszuivere dieren en voor producten van die dieren (sperma, eicellen, embryo's), die internationaal erkend zijn en waarmee die dieren of producten in eigen of andere landen in stamboeken moeten worden ingeschreven en voor de fokkerij mogen worden ingezet.

Conform de vigerende beschikking 2005/379/EG van de Commissie voor het intracommunautaire verkeer en de voorgestelde EU-regelgeving en het Nederlandse Fokkerijbesluit kan een stamboek erkenning aanvragen bij de zgn. competente autoriteit. Een stamboek kan voor meer rassen erkend zijn. Een ras kan door meer stamboeken behartigd worden, tenzij die stamboeken qua fokdoel voor dat ras zo van elkaar afwijken, dat gebruik van een identieke rasnaam niet meer verantwoord is, of tenzij het voortbestaan van het ras in gevaar komt door de erkenning van meerdere stamboeken.

In Nederland waren op 10 december 2015 de volgende stamboeken erkend¹⁰:

- CR-Delta, voor 26 rassen, waaronder Lakenvelder, Brandrode rund, Fleckvieh en Dexter
- FHRS, voor 26 rassen, waaronder Lakenvelder, Brandrode rund, Fleckvieh en Dexter
- Vereniging Lakenvelder runderen, voor het Lakenvelder ras
- Vereniging Het Brandrode rund, voor het Brandrode rund
- Vereniging Holland Dexter, voor het Dexter ras
- Fleckvieh stamboek, voor het Fleckvieh ras

---

¹⁰ <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/12/2015%20erkende%20runderstamboeken%20%28extern%29.pdf>

Er zijn in Nederland ook rundveestamboeken actief, die niet erkend zijn. Diverse rasverenigingen, zoals het Jersey Stamboek Nederland (<http://www.jerseystamboek.nl>), Nederlandse Belgisch Wit-Blauw Stamboek (<http://wvb-stamboek.nl/>) en Vereniging Nederlands Stamboek Verbeterd Roodbont (<http://www.verbeterd-roodbont-vleesvee.nl/index.htm>) acteren als stamboek (inclusief het formuleren van een fokdoel), maar hebben geen erkenning aangevraagd bij RVO.nl. Hetzelfde geldt voor het Nederlandse ras de Blaarkop. De Blaarkopstichting heeft een coördinerende en stimulerende rol voor het Blaarkopras, maar er is geen specifiek stamboek voor de Blaarkop erkend. CR-Delta en FHRS hebben elk wel een erkenning als stamboek voor o.a. Jersey, Belgische Blauwe, Verbeterd Roodbont, Blaarkop en andere rassen. De Federatie van Vleesveestamboeken (<http://www.vleesveestamboeken.nl/>), waarbij 10 vleesveestamboeken zijn aangesloten, heeft overleg met CR-Delta over de fokdoelen van de vleesveerassen. In hoeverre en op welke wijze er overleg is tussen de belangenorganisaties of specifieke rasverenigingen en CR-Delta, resp, FHRS over het fokdoel en het fokprogramma is niet af te leiden uit openbare bronnen.

5.2.1 CR-Delta¹¹

De Koninklijke Coöperatie Rundveeverbetering Delta (CR Delta) is een Nederlandse coöperatie op het gebied van rundveeverbetering. CR Delta en de zusterorganisatie Vlaamse Rundveeteelt Vereniging (VRV vzw) zijn de aandeelhouders van CRV Holding BV.

CR Delta is in 1998 ontstaan uit een fusie van provinciale coöperatieve KI-organisaties (eigenaren van stieren) met het Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat (NRS, stamboek) en Holland Genetics (de verkooporganisatie van genetische producten). CR-Delta werd daarmee een coöperatieve onderneming, die zowel stamboek als eigenaar en exploitant van fokdieren is. In 2002 ging CR Delta intensief samenwerken met de Vlaamse Rundveeteelt Vereniging (VRV). Er werd een holding opgericht met de naam CRV Holding BV. *"Aangezien een fusie van coöperaties met een onderneming volgens EU-recht niet mogelijk is, is het de bedoeling om alle bedrijfsactiviteiten van CR Delta in een BV onder te brengen. (...) In de nieuwe structuur blijven coöperatie- en verenigingszaken bij de coöperatie. De coöperatie CR Delta en VRV zijn de enige aandeelhouders van de nieuw op te richten BV. De ledenraad zoals die nu opereert gaat in de nieuwe situatie functioneren als aandeelhoudersvergadering."*¹² CR Delta heeft een aandeel van 80% in CRV Holding BV, VRV van 20%. Vanaf 2008 is CRV de publieke naam voor de gehele organisatie. CRV, en dus ook het stamboek, is een coöperatieve onderneming, bestuurd door leden. Leden zijn rundveehouders en eigenaren van fokdieren. Voor overleg tussen en met leden kent CRV 36 afdelingen melkvee en 1 afdeling vleesvee. Eén keer per jaar komen de leden per afdeling bij elkaar op de CRV-ledenbijeenkomst. Tijdens deze ledenbijeenkomst worden nieuwe bestuurders gekozen of herkozen en wordt het reilen en zeilen van de afdeling besproken. Ook worden jaarcijfers besproken en is er een thema-onderwerp, dat bedoeld is om vakkennis te delen. De coöperatie CR Delta toetst iedere vijf jaar het fokdoel bij de leden, via een elektronische enquête, waarbij de leden bepalen voor welke rassen zij de enquête over het fokdoel invullen. Op de winterbijeenkomsten worden de resultaten van de enquête met de leden besproken. Najaar 2015 is de enquête gehouden en begin 2016 volgt de bespreking daarvan. In hoeverre de leden gezamenlijk over het fokprogramma van de verschillende rassen besluiten, is niet uit publieke bronnen op te maken.

Bij CR-Delta vormen zes afdelingen een kring. Elke kring is in het hoofdbestuur van de coöperatie vertegenwoordigd, zodat de leden via een getrapte structuur invloed op het beleid van de coöperatie uit kunnen oefenen. CR Delta is verreweg het grootste stamboek van Nederland, waarbij meer dan 95% van de rundveefokkers in Nederland zijn aangesloten.

De erkenning als stamboek staat op naam van CR-Delta en is afgegeven voor 26 rassen. CR-Delta is bovendien erkend voor reglementering en uitvoering van prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting (van koeien). Het reglementeren van fokwaardenschatting en het publiceren van fokwaarden voor stieren is ondergebracht bij de Stichting GES. CRV (niet CR-Delta) wordt genoemd als bestuurslid van de Stichting GES. CRVBV is in mei 2015 ICAR-gecertificeerd voor stamboekregistratie, prestatieonderzoek voor melkproductie en fokwaardenschatting. Oudere ICAR-certificaten staan op naam van CRV Holding BV (2011) en NRS (2007).

---

¹¹ www.crv4all.nl

¹² Veeteelt magazine, Januari 1/2, 2001, p.

5.2.2 FHRS¹³

Het Fries-Hollandse Rundvee-Stamboek (FHRS) is opgericht in februari 1983 met het doel het Fries-Hollandse rundveeras in stand te houden en werd vanaf 1993 door het toenmalige Landbouwschap en vervolgens door het Productschap Vee en Vlees als stamboek erkend. Op haar verzoek werd erkenning verleend voor 26 rassen. Het FHRS is juridisch een vereniging. Het stamboekbestuur telt meer veehouders/fokkers die andere dieren dan van het Fries-Hollandse ras houden en ook het Fleckvieh-ras is bestuurlijk vertegenwoordigd. Daarnaast verzorgt het FHRS de stamboekregistratie voor de 350 leden van het Lakenvelder stamboek. Het stamboek is relatief klein met 250 reguliere leden/melkveehouders. Groei is ook geen doel op zich. Het FHRS wil vooral een dienstverlenende organisatie zijn die zorgt voor de stamboekregistratie, melkcontrole- uitslagen fiatteert en import- of exportcertificaten regelt. Het FHRS heeft geen stieren in eigendom en opereert niet als verkooporganisatie van fokproducten.

5.2.3 VLR¹⁴

De Vereniging Lakenvelder Runderen (VLR) is opgericht in 1997 en stelt zich ten doel het Lakenvelder runderras in Nederland en daarbuiten in stand te houden. De Vereniging Lakenvelder Runderen was een initiatief van de Fokkersclub voor Lakenvelders die de VLR in een meer informele vorm voorging. De VLR is alleen erkend voor het instellen en bijhouden van een stamboek (en niet voor prestatieonderzoek) voor het Lakenvelder ras. Het beleid wordt bepaald door de jaarvergadering en uitgevoerd door vijf gekozen bestuursleden. Daarnaast is er binnen de vereniging een aparte commissie die zich richt op het maken van foktechnisch beleid en het uitvoeren van keuringen. De VLR heeft geen stieren in eigendom en heeft geen verkooporganisatie. VLR stimuleert en maakt afspraken met KI organisaties om voldoende Lakenvelder stieren van goede kwaliteit beschikbaar te hebben voor de fokkerij.

5.2.4 Vereniging Het Brandrode Rund¹⁵

De Vereniging Het Brandrode Rund stelt zich ten doel het Brandrode rundveeras in stand te houden door gerichte fokkerij en houderij. Leden laten Brandrode Runderen en hun nakomelingen registreren in het stamboek. Vereniging het Brandrode Rund is erkend voor het instellen en bijhouden van een stamboek en voor prestatieonderzoek voor het Brandrode Rund. De Vereniging coördineert het fokprogramma en neemt initiatieven om sperma van stieren beschikbaar te maken voor de fokkerij, in eigen beheer of door advisering van KI-organisaties.

5.2.5 Vereniging Holland Dexter¹⁶

Vereniging Holland Dexter is de stamboekvereniging voor Dexter runderen in Nederland en Vlaanderen, opgericht op 4 september 1993. De stamboekvereniging is opgericht om de zuiverheid van het Dexter ras in Nederland te waarborgen.

Vereniging Holland Dexter is erkend voor het instellen en bijhouden van een stamboek (niet voor prestatieonderzoek) voor het Dexter ras. De vereniging heeft geen stieren in eigendom en opereert niet als verkooporganisatie.

5.2.6 Fleckvieh Stamboek¹⁷

Het Fleckvieh Stamboek is een vereniging met als doel de bevordering van de fokkerij van het Fleckviehras en de selectie binnen het ras in Nederland, België en Luxemburg. Het stamboek beoogt het bevorderen van de zuiverheid van het ras en het handhaven, respectievelijk verbeteren van het ras; een rasstandaard is hiertoe opgemaakt. Het Fleckvieh Stamboek is in Nederland als stamboek erkend.

---

¹³ www.fhrs.nl

¹⁴ www.zeldzamerassen.nl/lakenvelderrund/

¹⁵ www.vereniginghetbrandroderund.nl

¹⁶ www.hollanddexter.nl

¹⁷ www.fleckviehstamboek.nl

Een nevendoeel van de vereniging is het bevorderen van het gebruik van Fleckviehstieren voor gebruikskruisingen, waarbij de betere vermarkting van stierkalveren hoge prioriteit heeft. Daarvoor is het Fleckvieh Geboortebewijs ontwikkeld met daarop de afstamming van elk Fleckvieh stierkalf. Dit geeft de garantie dat het kalf minimaal 50% Fleckvieh is. Het stamboek werkt nauw samen met een rundveeslachterij om de waarde van de stierkalveren verder uit te bouwen.

Het op exterieur keuren van Fleckvieh in Nederland wordt in samenwerking met het Duitse moederstamboek gedaan.

Het stamboek heeft geen stieren in eigendom en opereert niet als verkooporganisatie. Het Fleckviehstamboek heeft de stamboekregistratie van fokdieren in Nederland uitbesteed aan de erkende stamboeken CR-Delta en FHRS.

5.3 Prestatieonderzoek

Stamboeken kunnen zelf prestatieonderzoek uitvoeren of organisaties aanwijzen, die in opdracht en conform de daartoe opgestelde richtlijnen van het stamboek de prestaties van dieren registreren en onderzoeken. Binnen de huidige Nederlandse regelgeving kan aan specifieke organisaties erkenning worden verleend voor prestatie-onderzoek. Dergelijke organisaties voor prestatieonderzoek hebben in de nieuwe concept EU verordening ook een goedkeuring (aanwijzing) van de competente autoriteit nodig, maar de erkenning valt onder de verantwoordelijkheid van het stamboek. Prestatiegegevens worden via verschillende routes en door veel organisaties vastgelegd, waarbij het stamboek verantwoordelijk blijft voor de kwaliteit van de gegevens. Op dit moment is het echter in het publieke domein niet transparant welke organisaties precies welke gegevens van prestaties en eigenschappen van dieren aanleveren en in hoeverre die gebruikt worden bij de fokwaardenschattting. Alle gegevens worden vastgelegd in een database, gekoppeld aan de unieke identificatie van de dieren (zie 5.5).

5.3.1 Organisaties, erkend zijn voor prestatieonderzoek

De organisaties die op 31 december 2014¹⁸ ¹⁹ erkend waren voor het reglementeren van prestatieonderzoek zijn:

- CR-Delta, voor Holstein Friesian (zwartbont basis), Holstein Friesian (roodbont basis), MRIJ (basis)
- FHRS, voor Holstein Friesian (zwartbont basis), Holstein Friesian (roodbont basis), MRIJ (basis)
- Vereniging het Brandrode Rund, voor het Brandrode Rund
- KI-Kampen, voor Holstein Friesian (zwartbont basis), Holstein Friesian (roodbont basis), MRIJ (basis)

Zie voor een beschrijving van CR-Delta, FHRS en Vereniging het Brandrode Rund 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.4. KI-Kampen is opgericht in 1980 en is juridisch een vereniging. KI Kampen test jaarlijks ca. 20 zwartbonte en 10 roodbonte Holsteinstieren. Daarnaast biedt KI-Kampen stieren van andere rassen zoals Fries Hollands, MRIJ, Brown Swiss, en diverse (vlees)stieren aan. Naast het eigen fokprogramma verricht KI Kampen ook diensten als inseminatie-service, leveren van materialen voor het toepassen van KI voor melkveehouders, collega KI verenigingen en importeurs van sperma. KI-Kampen werkt internationaal.

5.3.2 Overige prestatiegegevens en organisaties, die daar bij betrokken zijn

In het verleden werd veel prestatieonderzoek uitgevoerd door lokale verenigingen voor veehouderijbelangen (VVB), die met name de stamboekregistratie en het onafhankelijk meten van de melkproductie op zich namen. Van dat grote aantal lokale verenigingen is nog een beperkt aantal actief zoals melkcontrolevereniging Nijland²⁰, VVB Veluwe en IJsselstreek²¹ en VVB Silvolde²². Deze verenigingen

---

¹⁸ PVE website: http://www.pve.nl/wdocs/dbedrijfsnet/up1/ZawpvjcJC_2014-018-N00012d.pdf

¹⁹ RVO.nl vermeldde eind 2015 wel een overzicht van erkende stamboeken, maar niet van erkenningen van organisaties voor reglementering van prestatieonderzoek of fokwaardenschattting.

²⁰ www.melkcontolenijland.nl

²¹ www.vvbveluwe-ijsselstreek.nl

²² www.vvbsilvolde.nl

---

verzorgen de melkcontrole en stamboekadministratie voor hun leden, conform de richtlijnen van de erkende stamboeken of fokkerijorganisaties.

Daarnaast zijn er de bedrijfsinspecties, waarbij gegevens over het exterieur van de dieren worden vastgelegd. Het scala aan kenmerken waarvoor prestatiegegevens verzameld worden breidt zich steeds verder uit. Gegevens op het vlak van algehele diergezondheid en meer specifiek uiergezondheid worden bijvoorbeeld door de GD geregistreerd en gegevens over klauwen en klauwproblemen door klauwbekappers. Slachthuizen verzamelen gegevens over de classificatie van karkassen met betrekking tot de vleesproductie. Al die gegevens worden vastgelegd in de IRIS database, eigendom van CRV. De kleinere, erkende stamboeken hebben hun eigen database en/of besteden stamboekregistratie en/of het vastleggen van andere gegevens uit aan de grotere stamboeken (CR-Delta, FHRS).

Samenvattend blijken de procedures die gevolgd worden bij het verzamelen en borgen van de juistheid van het grote scala aan gegevens in het publieke domein niet transparant te zijn.

5.4 Fokwaardenschatting

Stamboeken kunnen zelf fokwaarden van koeien en stieren berekenen of organisaties aanwijzen, die dit voor hen doen. Het stamboek heeft binnen de kaders van ICAR en INTERBULL (zie voor een beschrijving van deze organisaties paragraaf 5.6.) ruimte hiervoor specifieke regels vast te stellen. Organisaties die fokwaarden berekenen maken gebruik van de gegevens uit het prestatieonderzoek en de afstammingsgegevens uit het stamboek. Voor de rundveehouderij in Nederland zijn deze gegevens voor het grootste deel vastgelegd in de database IRIS, eigendom van CRV.

De volgende organisaties zijn erkend voor het reglementeren en berekenen van fokwaarden²³:

- GES, voor de fokwaarden van stieren van Holstein Friesian (zwartbont basis), Holstein Friesian (roodbont basis), MRIJ (basis)
- CR-Delta, voor de fokwaarden van koeien van Holstein Friesian (zwartbont basis), Holstein Friesian (roodbont basis), MRIJ (basis)

Zowel GES als CR-Delta gebruiken de Animal Evaluation Unit (voorheen "rekencentrum") van CRV voor het uiteindelijke rekenwerk.

De stichting GES²⁴ (Genetische Evaluatie Stieren) is opgericht in 2009 en heeft als kerntaak betrouwbare fokwaarden van stieren in Nederland en Vlaanderen te publiceren voor productie-, exterieur-, duurzaamheids- en gezondheidskenmerken. Het bestuur van de stichting GES bestaat uit afgevaardigden van de betrokken partijen, i.e. de eigenaren van stieren en de importeurs van sperma. De bestuurssamenstelling van GES bestuur anno 2015 is: Vertegenwoordiger Alta²⁵, Vertegenwoordiger CRV, Vertegenwoordiger KI Kampen, Vertegenwoordiger VRV vzw, Vertegenwoordiger VSI (de Vereniging van Sperma Importeurs). GES heeft een onafhankelijk voorzitter.

In Nederland gevestigde organisaties die een EU erkenning hebben als spermawincentrum (gebaseerd op veterinaire eisen en noodzakelijk om stierensperma te mogen winnen voor handelsdoeleinden), organisaties die rechtsgeldig vertegenwoordiger zijn van een buiten Nederland gevestigde organisatie die EU erkenning heeft als spermawincentrum, en buiten Nederland gevestigde organisaties die een overheidserkenning bezitten om de fokwaardenschatting bij rundvee uit te voeren, kunnen deelnemer worden van GES.

KI-organisaties, stiereneigenaren of sperma-importeurs die geen deelnemer kunnen worden, kunnen betalend belanghebbende worden. Deelnemers hebben de mogelijkheid om het bestuur te adviseren, in tegenstelling tot betalende belanghebbenden. In de praktijk hebben de meeste deelnemers en belanghebbenden rechtstreeks of via de zetel van VSI zeggenschap in het bestuur.

Deelnemers en betalende belanghebbenden ontvangen gepubliceerde fokwaarden voor hun stieren. Fokwaarden van stieren van niet-betalende stiereigenaren worden wel geschat, maar niet gepubliceerd. De financiële bijdrage van deelnemers en betalende belanghebbenden is gebaseerd op het aantal geïnsemineerde doses sperma in een jaar. GES heeft momenteel 15 deelnemers en betalende belanghebbenden.

---

²³ PVE website: http://www.pve.nl/wdocs/dbedrijfsnet/up1/ZawpvjcJC_2014-018-N00012d.pdf

²⁴ <http://www.gesfokwaarden.eu/index.htm>

²⁵ <http://web.altagenetics.com/netherlands/>

GES is een particulier initiatief van CRV, VRV, Alta Genetics en KI Kampen om de kwaliteit en de transparantie van de fokwaardenschatting van stieren te borgen, nadat de governance structuur die naar aanleiding van de fusie van het NRS, Holland Genetics en de regionale KI organisaties was opgezet in de vorm van de Nederlandse Veeverbeterings Organisatie (NVO) niet werkbaar bleek (zie verder 5.7).

5.5 Beheer van I&R- en prestatiegegevens

Vanwege de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van aangifteplichtige ziekten draagt de overheid zorg voor een functionerend Identificatie en Registratie-systeem (I&R) voor alle runderen in Nederland. In 2001 zijn de publieke en private I&R gescheiden, maar beide systemen waren wel bij CRV in beheer. Vanaf 2007 beheert de overheid (RVO.nl) zelf de I&R-database. De publieke I&R bevat basale gegevens van alle runderen in Nederland, zoals geslacht, geboortedatum, moeder, aanvoer, afvoer, dood, import, export en slacht. Elke rundveehouder is verplicht deze gegevens tijdig te melden. De stamboeken zijn voor hun leden vaak intermediair in het aanleveren van I&R gegevens aan de publieke database. Het vastleggen van stamboekregistratie en prestatiegegevens is een volledig private aangelegenheid en gebeurt op vrijwillige basis. De prestatiegegevens van CR-Delta worden vastgelegd in het IRIS, waaruit gegevens tegen een vergoeding – en met inachtneming van de wet op de privacy - beschikbaar zijn voor derden²⁶. FHRS verzorgt de registratie van stamboek-, prestatie- en afstammingsgegevens voor haar leden zelf, inclusief die van de VLR.

5.6 Internationale organisaties

In het algemeen zijn stamboeken nationaal georganiseerd, maar komen diverse rassen wel in meerdere landen voor. Alleen het Holstein Friesian ras kent een internationale organisatie, de World Holstein Friesian Federation (WHFF)²⁷. WHFF is in 1964 opgericht als een federatie van nationale organisaties, het nationale HF-stamboek, of als dat niet aanwezig is, een organisatie die de belangen van de HF-fokkerij in dat land behartigt. De federatie beoogt technische en administratieve aangelegenheden met betrekking tot de HF-fokkerij te harmoniseren. Voor het afstemmen van de werkwijze bij prestatieonderzoek is de International Committee on Animal Recording (ICAR)²⁸ opgericht. ICAR heeft als doel het bevorderen van de ontwikkeling en verbetering van werkwijzen om prestatiegegevens vast te leggen en te standaardiseren. Leden van ICAR zijn organisaties. Vanuit Nederland zijn CRV en NVO (Nederlandse VeeverbeteringsOrganisatie) lid, terwijl een drietal bedrijven, actief op het gebied van elektronisch vastleggen van gegevens, en Wageningen UR Livestock Research geassocieerd lid zijn. Het bestuur van ICAR heeft 10 leden. CRV-BV is door ICAR gecertificeerd voor stamboekregistratie, prestatieonderzoek voor melkproductie en fokwaardenschatting.

INTERBULL²⁹ is in 1983 opgericht als een joint venture tussen ICAR, de European Association for Animal Production (EAAP) en de International Dairy Federation (IDF) om internationale vergelijking van fokwaarden mogelijk te maken. INTERBULL werd in 1988 een permanente commissie van ICAR. De stuurgroep van INTERBULL wordt benoemd door ICAR en bestaat uit 9 leden, per land maximaal 1 lid. In 1991 heeft INTERBULL het INTERBULL Centre opgericht, dat bij de Swedish University of Agricultural Sciences in Uppsala, Zweden ondergebracht is. Het INTERBULL Centre levert tegen betaling diensten aan leden/landen aangesloten bij INTERBULL. Alleen ICAR leden kunnen bij INTERBULL aansluiten. INTERBULL kent wetenschappelijke en technische adviescommissies om te komen tot optimale methoden voor fokwaardenschatting van stieren. INTERBULL borgt een juiste omrekening van buitenlandse fokwaarden en valideert de rekenmethoden voor fokwaardenschatting, inclusief voor genomische fokwaarden.

---

²⁶ Over de redelijkheid van de vergoeding heeft de toenmalige NMa (nu Autoriteit Consument en Markt) in 2004 geoordeeld dat er geen sprake is van misbruik van economische machtspositie (<https://www.acm.nl/nl/download/bijlage/?id=1107> en <https://www.acm.nl/nl/download/bijlage/?id=1077>)

²⁷ <http://www.whff.info/about/whff.php#go1>

²⁸ <http://www.icar.org/index.htm>

²⁹ <http://www.interbull.org/ib/interbull>

5.7 Borging van onafhankelijkheid bij fokwaardenschatting

In 1998 fuseerden het grootste Nederlandse stamboek NRS en de commerciële organisatie Holland Genetics tot CR-Delta (1998). Deze fusie was de aanleiding voor de Motie Ter Veer, Blauw en Huys³⁰ die zich richtte op de mogelijke vermenging van stamboekactiviteiten met commerciële activiteiten en een mogelijke monopolie-positie van CRV/CR-Delta. Naar aanleiding van deze motie is de Nederlandse Veeverbeterings Organisatie (NVO) opgericht als branchevereniging voor de veeverbetering, onder andere om onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de fokwaardenschatting voor stieren te borgen³¹. De NVO is een vereniging en elke instantie die de veeverbetering als doelstelling heeft kan lid worden (stamboeken, KI-organisaties en organisaties voor prestatieonderzoek/veeverbetering). Via de statuten is geregeld dat elk lid, ongeacht de grootte, kan meestemmen over beleid en prioriteiten. De NVO had oorspronkelijk een bestuur bestaande uit CR-Delta, VRV, KI-Kampen, VVB Veluwe-IJsselstreek, KI-Samen, FHRS en een onafhankelijke voorzitter.

Het NVO-bestuur werd inhoudelijk ondersteund door de NVO-klankbordgroep, waarvoor mensen uitgenodigd werden op basis van hun expertise. De klankbordgroep had een onafhankelijke voorzitter en secretaris. Daarnaast had het PVV zitting in de klankbordgroep.

Het NVO-bestuur bleek moeilijk tot breed gedragen standpunten te kunnen komen. Al voor de oprichting van NVO een feit was, was er volop strijd tussen kleine organisaties in de melkveefokkerij en het grote CRV (CR-Delta). NVO kon hier geen verandering in brengen, getuige de rechtszaken die in die tijd gevoerd zijn en de klachten die bij de toenmalige NMa (nu Autoriteit Consument en Markt, ACM) zijn ingediend door het FHRS en KI-Samen.

"Sommigen vonden het nodig om hun onderlinge conflicten via het NVO uit te spelen. Dit gebeurde, zowel in woord als geschrift niet altijd even netjes. Zo betichtten zij CRV niet alleen van list en bedrog, ook werd er regelmatig gescholden. Dat hoort niet." (Vorzitter van KI Kampen bij vertrek uit het NVO bestuur)³²

In 2009 hebben vier organisaties (Alta, KI Kampen, CR-Delta en VRV) hun lidmaatschap van de NVO opgezegd. Door het vertrek van genoemde organisaties viel 90% van de financiering voor het uitvoeren van fokwaardenschattingen weg. Vanwege de zo ontstane onwerkbaar situatie heeft toen ook de onafhankelijke voorzitter zijn taken neergelegd. Partijen die niet betrokken werden bij de oprichting van GES lieten bij het uiteenvallen van NVO weten dat *"het grootste probleem nog steeds is dat het Nederlands Rundvee Syndicaat (NRS) is samengegaan met Holland Genetics (HG) tot CR-Delta. Dat had volgens de partijen nooit mogen gebeuren."*³³

De vier organisaties hebben na het opzeggen van het NVO lidmaatschap de stichting GES opgericht, om de transparantie van de fokwaardenschatting van stieren in eigen beheer te borgen. De organisaties hebben daarna andere KI-organisaties uitgenodigd zich als deelnemer bij GES aan te sluiten. Daarmee is GES een organisatie van stiereigenaren die de fokwaardenschatting reglementeert en fokwaarden publiceert voor stieren. Het GES bestuur wordt inhoudelijk ondersteund door een technische commissie met een vergelijkbare opzet als de NVO klankbordgroep. Net als in de klankbordgroep zitten in de technische commissie ook onafhankelijke wetenschappers van Wageningen UR.

De NVO is formeel niet opgeheven en neemt vanaf die tijd de (zelfgekozen) rol van waakhond met betrekking tot fokwaardenschatting in³⁴, maar heeft geen rechtstreekse invloed meer, zoals tot 2009 het geval was. NVO promoot de Totaal Index Praktijk (TIP), die ze op basis van de GES-fokwaarden uitrekent voor geïnteresseerde stiereigenaren. Verder volgt de NVO GES kritisch, naar eigen zeggen op een constructieve manier en publiceren ze hun bevindingen.

De huidige NVO richt zich op *"alle instanties in de Nederlandse veeverbetering die zich nu niet vertegenwoordigd voelen"*. Momenteel heeft de NVO als leden een zestal KI-organisaties, 14 inseminatie-clubs, acht melkcontroleverenigingen, een fokkerijvereniging, drie stamboeken en een paringsadviesbureau.

---

³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 200 XIV, nr. 37

³¹ <http://nvo-veeverbetering.nl/>

³² Vertrouwen binnen NVO zoek. Nieuwe Oogst, 11 juli 2009

³³ NVO leden voelen zich voor de gek gehouden. Boerderij, 9 oktober 2009.

³⁴ <http://nvo-veeverbetering.nl/page34.php>

---

6 Analyse van de huidige situatie en identificatie van mogelijke knelpunten

De - vigerende en de te verwachten herziene – fokkerijregelgeving in de Europese Unie kent twee hoofddoelstellingen, i) het bevorderen van het handelsverkeer in raszuivere dieren tussen landen, ii) een kader geven voor de instandhouding van genetische bronnen (rassen en de diversiteit binnen en tussen rassen). De regelgeving heeft als uitgangspunt de erkenning van ras- en fokkerijorganisaties voor stamboekregistratie, prestatie-onderzoek en fokwaardenschattting en biedt zo een belangrijk kader voor de instandhouding van rassen. Echter, in de praktijk bestaat het merendeel van het handelsverkeer uit niet-raszuivere fokdieren en de gemiddelde rundveehouder is allereerst geïnteresseerd in goede gebruiksdieren en vaak minder in raszuiverheid. Dit is ook zichtbaar in de systematiek van de stamboekadministratie van CR-Delta en FHRS, waarbij geen hoofd- en hulpsecties per ras onderscheiden worden, maar alleen dieren met of zonder geverifieerde afstammingsgegevens.

Regelmatig komen vragen naar voren over de rollen, verantwoordelijkheden en onafhankelijkheid van individuele organisaties in de rundveeverbetering, mede in het licht van de fokkerijregelgeving. Het is niet altijd duidelijk onder wiens verantwoordelijkheid taken worden uitgevoerd, wie bepaalt of beslist hoe de taken worden uitgevoerd en wie er vervolgens op toe ziet dat dit correct gebeurt. Sommige discussies kennen een lange historie en lijken nog niet definitief afgesloten te kunnen worden.

Nederland neemt internationaal een betrekkelijk uitzonderlijke positie in wat betreft overheidsbemoeienis met de rundveefokkerij. In veel landen, binnen en buiten de EU, is de overheid direct betrokken bij de rundveefokkerij, met name bij onderdelen waar waarborgen van onafhankelijkheid en het nationale belang een rol speelt, zoals fokwaardenschattting. Fokwaardenschatttingen worden vaak uitgevoerd door instituten die gelieerd zijn aan de overheid en/of deels worden gefinancierd door de overheid. In Nederland is dat niet het geval.

Een belangrijke keuze vooraf, die bij de implementatie van nieuwe EU-regelgeving overwogen kan worden, is de mate waarin de Nederlandse overheid – naast de formeel-juridische rol bij de erkenning van organisaties – een actievere rol wil spelen in de organisatie van de rundveefokkerij in Nederland. Immers de EU-regelgeving is het kader voor enerzijds publieke belangen (bv borgen van behoud, duurzaam gebruik van en toegang tot genetische bronnen) en anderzijds private (handelsverkeer) aangelegenheden. De rol van de overheid kan variëren van minimale bemoeienis - in Nederland wordt alleen het proces van erkenning en rapportage van stamboeken door de overheid geborgd - tot een situatie (bijvoorbeeld Polen), waar de nationale overheid het rundveestamboek en de fokwaardenschatttingen zelf in beheer heeft. Het totaal terugtrekken van de overheid (er worden geen stamboeken of fokkerijorganisaties meer erkend) is in verband met de nieuwe EU-verordening geen optie. Een situatie zonder enige overheidsinmenging op het gebied van fokkerij is voor de pluimveefokkerij overigens al jaren de standaard, terwijl de varkensfokkerij zich snel in die richting ontwikkelt, waarbij de varkensfokkerijorganisaties wel hebben aangegeven dat erkende stamboekcertificaten vaak door importerende landen worden gevraagd. Ook bij de nieuwe regelgeving is het aan de organisaties zelf om wel of geen erkenning aan te vragen. Voor het uitoefenen van fokkerijactiviteiten *an sich* is een erkenning niet verplicht.

In dit hoofdstuk worden een aantal specifieke knelpunten in de structuur en werkwijze van de organisaties in de rundveefokkerij benoemd, waarbij naar discrepantie ten opzichte van de vigerende en de te verwachten EU regelgeving is gekeken voor:

- Werkwijze van stamboeken
- Governance structuren

Per potentieel knelpunt wordt eerst een analyse gegeven en vervolgens een advies.

6.1 Knelpunten die betrekking hebben op het functioneren van stamboeken

6.1.1 Onvoldoende duidelijkheid over fokprogramma's per ras waarvoor stamboekerkenning is verleend

6.1.1.1 Analyse

"The competent authority <...> shall evaluate those breeding programmes and approve them provided that <...> they describe in details the selection and breeding objectives.³⁵"

Benaming van het ras en definitie van kenmerken van het ras als fokdoel zijn basiseisen voor stamboekerkenning. Daarnaast moet inzicht worden gegeven in het fokprogramma en in de wijze waarop zoötechnische gegevens worden benut om het fokprogramma uit te voeren.

CR-Delta en FHRS voeren de stamboekregistratie voor 26 (en mogelijk zelfs meer) rassen, maar voor het grootste deel van de 26 rassen is in het publieke domein niet voldoende zichtbaar op welke wijze het erkende stamboek verantwoordelijkheid neemt voor een fokprogramma.

Voor veel rassen is meer duidelijkheid nodig over de exacte rollen en verantwoordelijkheden van het stamboek (CR-Delta of FHRS) en hoe afstemming plaatsvindt met leden-fokkers en derden (zoals organisaties in het buitenland of ras-specifieke belangenorganisaties). Wanneer onduidelijkheid bestaat over de verantwoordelijkheden in het kader van een fokprogramma kan ook het behoud van unieke Nederlandse zeldzame rassen in het geding zijn.

Voor de rassen Brandrode Rund, Lakenvelder, Fleckvieh en Holland Dexter hebben drie stamboeken een erkenning voor het betreffende ras, naast het ras-specifieke stamboek ook CR-Delta en FHRS. Verantwoordelijkheden en zeggenschap van de verschillende organisaties ten opzichte van elkaar zijn onduidelijk en niet in het publieke domein beschreven.

6.1.1.2 Advies

- RVO.nl publiceert actuele en specifieke informatie over erkende organisaties voor het bijhouden van stamboeken, reglementering van prestatie-onderzoek en reglementering van fokwaardenschatting in het publieke domein.
- Erkende organisaties publiceren statuten, huishoudelijke reglementen, fokdoelen, fokprogramma's, werkwijze, samenwerking, protocollen, etc. op hun eigen website, zo nodig per ras.
- Wanneer meerdere organisaties erkend zijn voor een ras moet beschreven zijn hoe de samenwerking tussen organisaties er uit ziet.

6.1.2 Aantal stamboeken werkt niet conform regelgeving bij indeling van stamboek in secties

6.1.2.1 Analyse

"Breeding books shall consist of a main section and, where specified in the breeding programme approved in accordance with Article 8(3) and, where applicable, Article 9, of one or more supplementary sections.³⁶"

Raszuivere dieren mogen worden ingeschreven in de hoofdsectie van het stamboek. Stamboeken mogen naast een hoofdsectie van het stamboek aanvullende secties definiëren. Dieren die niet raszuiver zijn maar wel voldoen aan minimale rascriteria (op te stellen door het stamboek zelf) kunnen in de aanvullende sectie van het stamboek van het ras waarvoor ze worden gebruikt worden ingeschreven. Een dier mag rechtstreeks in de hoofdsectie worden ingeschreven als ouders en grootouders ook ingeschreven zijn in de hoofdsectie.

De regelgeving maakt verschil tussen mannelijke en vrouwelijke dieren wat betreft de inschrijvingsregels voor nakomelingen in het stamboek. Een stamboek mag besluiten nakomelingen van een vader uit de hoofdsectie en een moeder uit de aanvullende sectie op individuele basis in te schrijven in de hoofdsectie.

CR-Delta en FHRS kennen geen indeling in hoofdsectie en aanvullende sectie en onderscheiden alleen dieren met een gevalideerde afstamming (S-registratie) en dieren met een onjuiste of onbekende

---

³⁵ Article 8(3)b "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

³⁶ Article 17 "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

---

afstamming (C-registratie). CR-Delta hanteert de World Holstein Friesian Federation (WHFF) definitie van raszuiverheid (>87%) voor de Holsteins.

6.1.2.2 Advies

- CR-Delta en FHRS dienen hun systematiek wat betreft indeling van het stamboek in secties en de definitie van raszuiverheid aan de nieuwe Europese regelgeving aan te passen, of er wordt in WHFF verband overlegd met de Europese Commissie over benodigde aanpassing van de Europese regelgeving.

6.1.3 Verlening van exportcertificaten voor niet-raszuivere dieren is niet toegestaan

6.1.3.1 Analyse

"Where breeders participating in a breeding programme approved in accordance with Article 8 and, where applicable, Article 9 request zootechnical certificates for their breeding animals or germinal products thereof, the breed society or breeding operation carrying out that breeding programme shall issue those certificates."³⁷

"The title of the zootechnical certificate shall indicate if the animal is a purebred breeding animal <...> or if the germinal products are originating from purebred breeding animals <...>."³⁸

De fokkerijpraktijk in de Nederlandse melkveehouderij is in toenemende mate een "rasonafhankelijke fokkerij", terwijl de Europese fokkerijregelgeving bij rundvee juist uitgaat van fokkerij en handel in zuivere rasdieren. Voor raszuivere dieren mogen conform de Europese fokkerijregelgeving stamboekcertificaten voor export worden afgegeven.

CR-Delta en FHRS registeren zowel raszuivere als niet-raszuivere dieren. Uit de 'ras-aandelen' in de afstamming moet blijken of het een raszuiver dier betreft of niet. Formeel kan alleen voor de raszuivere dieren een exportcertificaat conform de regelgeving worden afgegeven. Een stamboek mag wel een 'eigen' certificaat bij niet-raszuivere dieren afgeven, maar daar mag niet op vermeld zijn, dat het een exportcertificaat conform Europese fokkerijregelgeving is.

Om export van bijvoorbeeld HF-FH kruislingen met certificaat conform de regelgeving te faciliteren zijn in het verleden ook exportcertificaten voor dergelijke dieren afgegeven met een nieuwe 'rasnaam zwartbont' of 'rasnaam roodbont'. Het is echter verwarrend en uiteindelijk ook mogelijk schadelijk voor export, wanneer rasdefinities niet consistent worden gebruikt. Het definiëren van verschillende rassen voor dieren met een vergelijkbare afstamming of met vergelijkbare rasaandelen is onwenselijk. In tegenstelling tot de regels voor de varkensfokkerij wordt de rundveefokkerij in de regelgeving primair benaderd vanuit het fokken van zuivere rasdieren. In de varkensfokkerij is de praktijk van gebruikskruisingen en dus het verlenen van erkende fokkerijcertificaten voor gekruiste dieren volledig in de regelgeving geïntegreerd. In de varkenshouderij gaat het echter om systematische kruisingsprogramma's van zuivere lijnen om maximaal te profiteren van heterosis. Hoewel in de rundveefokkerij geen sprake is van systematische kruisingsprogramma's zoals in de varkensfokkerij, wijkt de Europese fokkerijregelgeving voor raszuivere fokdieren in toenemende mate af van de ontwikkelingen in de praktische rundveefokkerij. Melkveehouders in Nederland en elders in Europa en de wereld zijn primair geïnteresseerd in productie- en gebruikskenmerken en in mindere mate in raszuiverheid.

6.1.3.2 Advies

- Voorstellen formuleren en steun zoeken bij andere EU landen om de EU fokkerijregelgeving aan te passen, en daarmee kruislingdieren een officiële status te geven door uitgifte van exportcertificaten conform Europese regelgeving mogelijk te maken. Gegeven de status van de nieuwe regelgeving lijkt dit niet realistisch voor de kortere termijn.
- Voor niet-raszuivere dieren zou een bewijs van afstamming afgegeven kunnen worden met geverifieerde diergegevens en rassamenstelling, zonder verwijzing naar nieuwe verordening met het oog op mogelijk inschrijven in een aanvullende sectie van een stamboek in het ontvangende land.
- Stamboeken consistent laten zijn in het definiëren van rassen, in het bijzonder wanneer meerdere stamboeken zijn erkend voor dezelfde rassen.

---

³⁷ Article 33 "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

³⁸ Annex VI "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

6.1.4 Outsourcing van prestatie-onderzoek door erkende stamboeken/organisaties is onvoldoende transparant

6.1.4.1 Analyse

"Breed societies or breeding operations may outsource to a third party specific technical activities related to the management of their breeding programmes, including performance testing and genetic evaluation, provided that those breed societies and breeding operations have specified the activities which they intend to outsource and the name and contact details of those third parties in their applications referred to in paragraph 2.³⁹"

De erkende stamboeken CR-Delta, FHRS, Vereniging het Brandrode Rund en Vereniging Holland Dexter zijn officieel erkend voor reglementering en uitvoering van prestatie-onderzoek. De erkende stamboeken dienen conform de Europese fokkerijregelgeving reglementen voor prestatie-onderzoek te specificeren. Stamboeken kunnen activiteiten in het kader van prestatie-onderzoek onder verantwoordelijkheid van het stamboek uitbesteden aan 'derden'. Het is in de huidige situatie echter niet goed inzichtelijk in het publieke domein welke vorm van prestatie-onderzoek door welke organisatie wordt uitgevoerd en welke organisaties gegevens van prestatie-onderzoek genereren voor het erkende stamboek en voor fokwaardenschatting. Stamboeken voldoen strikt genomen aan de regelgeving als ze de contactgegevens van derden die aspecten van het fokprogramma uitvoeren vermelden in de erkenningsaanvraag. Erkenningsaanvragen zijn niet publiek beschikbaar. Binnen de vigerende regelgeving (Fokkerijbesluit) zijn (in het verleden) ook organisaties erkend voor prestatie-onderzoek en/of fokwaardenschatting, die geen stamboekfunctie hebben. Deze constructie was niet mogelijk bij de paarden, schapen, geiten of varkens.

6.1.4.2 Advies

- De erkende stamboeken inzichtelijk laten maken welke data door welke organisaties worden verzameld in het kader van prestatie-onderzoek, waar deze data worden opgeslagen, voor welke doeleinden deze data wordt gebruikt en hoe de borging geregeld is.

6.1.5 Toegang tot IRIS database en de door CRV gehanteerde tarieven

6.1.5.1 Analyse

"Breeders participating in a breeding programme approved in accordance with Article 8(3) and, where applicable, Article 9 shall have the right to be provided, on request, with up-to-date results of the performance testing and genetic evaluation for their breeding animals, where those results are available and to have access to all the other services provided in relation with that breeding programme to the participating breeders by the breed society or breeding operation carrying out that breeding programme.⁴⁰"

Erkende organisaties voor prestatie-onderzoek verzamelen gegevens van veehouders en slaan deze gegevens op in databases (database IRIS, in het geval van CR-Delta). CR-Delta is veruit de grootste partij die is erkend voor reglementering van prestatie-onderzoek. De gegevens worden vervolgens gebruikt voor het genereren van managementinformatie en voor fokwaardenschatting.

De wet op de privacy is een belangrijke randvoorwaarde voor toegang tot gegevens in IRIS.

Veehouders die data hebben geleverd moeten toestemming geven voor het gebruik van de data en toegang tot de data.

In het verleden is er regelmatig discussie geweest over de voorwaarden om toegang te krijgen tot data uit de IRIS database en de gehanteerde tarieven voor geleverde data.

Zo is CRV er ooit van beticht dat zij als stiereneigenaar sneller, goedkoper of eenvoudiger toegang krijgt tot gegevens in het IRIS dan andere stiereneigenaren (die ook lid kunnen zijn van CR-Delta als stamboek). De door CRV (als uitvoerende organisatie) gehanteerde tarieven of kortingsregelingen hebben meerdere keren tot klachten geleid over misbruik van de economische machtspositie door CRV bij de toenmalige NMa (nu ACM), maar dit heeft niet tot een veroordeling van CRV geleid. De NMa oordeelde in 2004 bij twee aparte klachten dat geen sprake is van misbruik van economische machtspositie bij het toegang verlenen tot elektronische gegevens, misbruik van gegevens in het IRIS of van onbillijke tarieven voor stamboekcertificaten voor CRV ten opzichte van derden.

---

³⁹ Article 8(4) "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

⁴⁰ Article 10(2) "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

In tegenstelling tot in andere EU landen kan de IRIS database niet worden beschouwd als een 'nationale database', waarin alle gegevens moeten worden opgenomen ten behoeve van fokwaardenschatting. Het IRIS, in eigendom van CRV, is een private database. Het bevat wel de informatie van vrijwel alle runderen in Nederland. Naar aanleiding van de Motie ter Veer⁴¹ heeft ontvlechting plaatsgevonden van de uitvoering van de verwerking van gegevens voor I&R (in overheidsbeheer) en fokkerij (IRIS-systeem). Ten aanzien van de fokwaardenschatting werd geconstateerd dat Europese en nationale overheden zich beperken tot een kaderstellende rol, waarbij het bedrijfsleven de activiteiten omtrent de fokkerij kan organiseren en structureren. Het is aan het bedrijfsleven om afspraken te maken omtrent de vaststelling van fokwaardenschattingen en de toegankelijkheid van het NRS-informatiesysteem (IRIS).

Afstemming over en waarborging van de toegankelijkheid van het IRIS is vervolgens door de belanghebbende organisaties ondergebracht in een onafhankelijke organisatiestructuur, de Nederlandse Veeverbeterings Organisatie (NVO). Afstemming over de waarborging van toegankelijkheid van het IRIS en over de producten en tarieven werden afgestemd in een gebruikersraad. De NVO kan echter na de laatste bestuurlijke crisis de taken wat betreft toezicht op het onafhankelijk functioneren van het IRIS-systeem en op de onafhankelijkheid van de fokwaardenschattingen niet meer uitoefenen. Intern houdt CR-Delta toezicht op oneigenlijk gebruik van IRIS via de Commissie Toezicht Gebruik Gegevens (CTGG), die ook een klachtenprocedure kent.

6.1.5.2 Advies

- CR-Delta (als erkend stamboek en als eigenaar van CRV) dient ervoor zorg te dragen dat de voorwaarden en de opbouw van tarieven voor het gebruik van gegevens uit de IRIS database inzichtelijk zijn en maakt deze publiek.
- Er zou een periodieke audit door een onafhankelijke instantie moeten plaatsvinden, gericht op de voorwaarden en de opbouw van tarieven voor het gebruik van gegevens uit de IRIS database.

6.1.6 De erkenning voor prestatieonderzoek van CR-Delta en FHRS en de erkenning voor fokwaardenschatting van CR-Delta en GES geldt maar voor drie rassen

6.1.6.1 Analyse

"A breed society or a breeding operation shall submit applications for approval of its breeding programmes to the competent authority which has recognised that breed society or breeding operation in accordance with Article 4(2).⁴²" In de nieuwe regelgeving wordt goedkeuring alleen afgegeven voor een fokprogramma en niet voor prestatieonderzoek en fokwaardenschatting afzonderlijk.

Terwijl CR-Delta en FHRS stamboekerkenning hebben voor 26 rassen geldt de erkenning voor prestatie-onderzoek slechts voor de rassen HF zwartbont (basis), HF roodbont (basis) en MRIJ dubbeldoel (basis). Dezelfde beperking tot drie rassen geldt voor de erkenning voor fokwaardenschatting voor respectievelijk stieren (GES) en koeien (CR-Delta).

De erkenningen voor prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting is gericht op het ras dat een stamboek wil verbeteren. Als dieren van andere rassen hieraan een bijdrage kunnen leveren, dan kunnen zij getest worden onder de erkenning van het prestatieonderzoek voor het te verbeteren ras en krijgen zij fokwaarden die gericht zijn op het te verbeteren ras en niet (noodzakelijk) het eigen ras. Eventuele KI-stieren van de 26 rassen krijgen dan fokwaarden voor hun bijdrage aan één van de drie rassen waarvoor het stamboek erkend is voor prestatieonderzoek en fokwaardenschatting. De fokdoelen van de andere rassen, voor zover ze afwijken van de drie erkende rassen, blijven buiten beeld.

In de praktijk betekent dit dat alle andere rassen uitgedrukt worden op de schaal van één van deze drie rassen HF zwartbont, HF roodbont of MRIJ (genetische basis).

Verder staat in de nieuwe regelgeving dat fokwaarden dienen te worden gepubliceerd voor alle stieren die worden ingezet via KI.

---

⁴¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 200 XIV, nr. 37

⁴² Article 8 "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

6.1.6.2 Advies

- Erkende stamboeken moeten bepalen voor welke rassen zij welk prestatieonderzoek willen (laten) uitvoeren, fokwaarden willen laten bepalen, en hoe zij dat reglementeren.
- Organisaties dienen per ras (en niet als 'basis') erkend te worden voor prestatie-onderzoek en/of fokwaardenschatting, conform de wensen van het stamboek.
- Per erkend ras moet worden vastgesteld ten opzichte van welke basis de fokwaarden worden uitgedrukt en gepubliceerd.

6.1.7 De voorwaarden voor en kosten van toegang tot genoomfokwaarden op basis van de referentiepopulatie van CRV zijn niet voldoende transparant

6.1.7.1 Analyse

"Breeders participating in a breeding programme approved in accordance with Article 8(3) and, where applicable, Article 9 shall have the right to be provided, on request, with up-to-date results of the performance testing and genetic evaluation for their breeding animals, where those results are available and to have access to all the other services provided in relation with that breeding programme to the participating breeders by the breed society or breeding operation carrying out that breeding programme."⁴³

CRV heeft met eigen middelen genomische fokwaardenschatting ontwikkeld en beoogt die investering terug te verdienen door andere partijen tegen vergoeding in staat te stellen gebruik te maken van de ontwikkelde expertise en van de ontwikkelde referentie database. Er is hier geen sprake van monopolie, omdat een stiereigenaar ook met de genotype informatie naar een buitenlandse aanbieder kan en via INTERBULL een fokwaarde in Nederland krijgt.

6.1.7.2 Advies

- CRV zou transparanter kunnen zijn over de kosten en voorwaarden voor het genereren van genomische fokwaarden voor stamboekleden en derden. De vrije, internationale markt voorkomt echter dat CRV misbruik kan maken van haar dominante positie in Nederland.

6.2 Knelpunten die betrekking hebben op de governance

6.2.1 Borging van onafhankelijkheid en voorkómen van belangenverstrengeling

6.2.1.1 Analyse

Zoals met veel onderwerpen kiest de Nederlandse overheid voor de rundveefokkerij voor een meer afstandelijke rol dan diverse andere Europese overheden en laat de activiteiten over aan de direct belanghebbenden. De toezichthoudende rol van RVO.nl lijkt vooral administratief te worden ingevuld, hetgeen ook het geval was tijdens het medebewind door PVV.

Daarmee ontstaat een situatie waarbij de verschillende belanghebbenden in de rundveefokkerij gezamenlijk voor de onderlinge afspraken en voortgang verantwoordelijk zijn. Dit vraagt om vertrouwen tussen partijen. In Nederland is de grootste stamboekorganisatie (CR-Delta), tevens als eigenaar van CRV veruit de grootste stiereigenaar. De Nederlandse Mededingingsautoriteit publiceerde in 2004 (meest recente publieke verwijzing) dat het marktaandeel van CR-Delta ca. 80% was op het gebied van spermaverkoop⁴⁴.

Met name ten aanzien van het reglementeren van prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting en toegang tot data is snel sprake van de schijn van belangenverstrengeling.

In de meeste andere EU-landen is het reglementeren van fokwaardenschatting en het publiceren van fokwaarden ondergebracht bij een onafhankelijke organisatie (universiteit, instituut), geheel of vaker deels vanuit de nationale overheid of een sectororganisatie gefinancierd. In Nederland is een private stichting (GES) erkend voor reglementering en publicatie van fokwaardenschattingen, waarbij stiereneigenaren en sperma-importeurs de fokwaardenschatting financieren.

De Nederlandse situatie wijkt dus sterk af van andere landen. De rol van de overheid is zeer beperkt en de rol van stiereigenaren is groot. Omdat fokwaardenschatting in Nederland een volledig private

⁴³ Article 10(2) "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

⁴⁴ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/publicatie/5106/NMa-beboet-leverancier-fokstiersperma-vanwege-misbruik-machtspositie>

---

aangelegenheid is, maar wel in het belang van de gehele veehouderijsector, stelt dit specifieke eisen aan de governance en kwaliteitsborging. De overheid heeft op grond van de EU-regelgeving de verantwoordelijkheid er op toe te zien dat de governance structuur evenwichtig is en dat de kwaliteit van stamboekregistratie, prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting goed is geborgd.

Reglementering en toezicht op de fokwaardenschatting van stieren verloopt momenteel via GES. Het bestuur van GES bestaat vooral uit stiereigenaren. Het bestuurslid namens CRV behartigt de belangen van zowel het stamboek CR-Delta als van CRV als grootste stiereigenaar. Het is niet uit te sluiten dat de belangen van melkveehouders en van de Nederlandse melkveehouderij hierdoor in het geding zou kunnen komen.

Stamboekverantwoordelijkheid voor fokwaardenschatting van stieren is niet zichtbaar: GES (de stiereigenaren) bepaalt de definitie van de 'nationale selectie-index' (NVI). Onder de nieuwe regelgeving is het stamboek verantwoordelijk voor het vaststellen van het fokdoel, de uitwerking ervan in het fokprogramma en de reglementering van prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting. Het stamboek kan de reglementering van fokwaardenschatting wel uitbesteden aan GES, inclusief de onderbouwing van de NVI.

Hoewel het niet strijdig is met de regelgeving, is het voor een aantal partijen problematisch dat het rekencentrum van de organisatie die tevens de grootste stiereigenaar is, de fokwaardenschatting voor alle KI-stieren uitvoert. De Animal Evaluation Unit van CRV heeft hier de schijn tegen. In andere landen is het vaak een onafhankelijke organisatie die de fokwaardenschatting van stieren uitvoert. In andere EU landen zoals Duitsland, Ierland en Frankrijk is het databasebeheer en de fokwaardenschattingen collectief geregeld, met een bestuursstructuur waarin melkveehouders en andere belanghebbenden in de melkveehouderijsector of -keten, stamboeken, stiereigenaren evenredig vertegenwoordigd zijn. De structuren in die landen kunnen mogelijk ter inspiratie dienen voor een governance structuur voor fokwaardenschattingen in Nederland.

6.2.1.2 Advies

- Het verdient aanbeveling om de governance structuur voor fokwaardenschatting in Nederland evenwichtiger te maken, met een bredere vertegenwoordiging van belanghebbenden en een werkwijze met heldere rollen en verantwoordelijkheden waardoor de schijn van belangenverstremgeling wordt verminderd. De hiernavolgende zaken zijn daar ondersteunend aan.
- Maak aantoonbaar dat GES fokwaardenschatting uitvoert in opdracht van één of meerdere stamboeken (conform regelgeving).
- Verbreed de bestuurlijke basis van GES door stamboeken en mogelijk ook melkveehouders en andere belanghebbenden in de melkveehouderijsector of -keten een meer zichtbare vertegenwoordiging te geven.
- Onafhankelijkheid is in principe voldoende geborgd via interne kwaliteitscontrole, toetsing van methodes in de wetenschappelijke wereld en onafhankelijke testen van resultaten door INTERBULL. Verbreding van de bestuurssamenstelling van GES kan dit versterken.

6.2.2 Publicatie van GES fokwaarden voor alleen betalende belanghebbenden

6.2.2.1 Analyse

*"The breed society or breeding operation or, on request by that breed society or breeding operation, the third party designated by that breed society or breeding operation as provided for in Article 29(1)(b), shall make publicly available and keep up-to-date the results of the genetic evaluation of breeding animals whose semen is used for artificial insemination in accordance with paragraphs 1(b) and (c) of Article 21 and paragraph 1(b) of Article 25."*⁴⁵

Dit lijkt de huidige praktijk van uitsluitend publiceren van Nederlandse fokwaarden van KI-stieren van betalende belanghebbenden en deelnemers uit te sluiten.

6.2.2.2 Advies

- Evalueer de werkwijze en protocollen van GES en pas zo nodig de publicatieregels aan.

---

⁴⁵ Article 30(2) "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

-
- Onderzoek de mogelijkheden van een andere financieringsstructuur van de fokwaardenschatting van stieren en benut daarbij werkwijzen en ervaringen in het buitenland, zoals in Ierland of Duitsland.

6.2.3 Mogelijke belangenverstremgeling tussen GES en economische activiteiten van leden van het stamboek die geen deelnemer van GES kunnen worden

6.2.3.1 Analyse

"Breed societies or breeding operations may outsource to a third party specific technical activities related to the management of their breeding programmes, including performance testing and genetic evaluation, provided that there is no conflict of interests between that third party and the economic activities of breeders who participate in the breeding programme."⁴⁶

Als onder de nieuwe regelgeving GES als externe partij wordt aangewezen door de stamboeken om fokwaarden te schatten van stieren, dan zou sprake kunnen zijn van belangenverstremgeling tussen GES, een stichting met stiereigenaren in het bestuur, en de economische belangen van stiereigenaren die geen vertegenwoordiging hebben in het bestuur. Deelnemers van GES kunnen het bestuur alleen adviseren.

6.2.3.2 Advies

- Verbreding van het GES bestuur om onafhankelijkheid te waarborgen en de schijn van belangenverstremgeling te voorkómen is wenselijk.

---

⁴⁶ Article 8(4) "Animal Breeding Regulation" concept of 18 December, 2015

---

7 Conclusies

De Nederlandse rundveefokkerij is een moderne sector van wereldfaam. De rundveefokkerij levert een belangrijke bijdrage aan de genetische verbetering van de Nederlandse veestapel en hoogwaardig fokmateriaal wordt geëxporteerd en tot waarde gebracht. De Europese fokkerijregelgeving, die primair is gericht op het faciliteren van handel in raszuivere fokdieren tussen Europese landen, is daarom van groot belang voor de Nederlandse veefokkerij.

De Nederlandse rundveefokkerij heeft zich de laatste decennia ontwikkeld in een richting die niet (meer) naadloos aansluit bij de vigerende en de te verwachten Europese fokkerijregelgeving. De rol van stamboeken is minder dominant geworden dan in het verleden. De Nederlandse melkveehouder vraagt om productieve gebruiksdieren en niet noodzakelijk om raszuivere dieren. In Nederland – en ook in andere EU landen – wordt de rundveefokkerij in toenemende mate gedomineerd door commerciële fokkerij/KI organisaties, terwijl de EU-regelgeving zich richt op raszuivere fokkerij door stamboeken.

Omdat een van de partijen qua aantal stamboekleden, aandeel in de populatie en in het aantal inseminaties dominant is (80%, op grond van de meest recente publieke informatie uit 2004) kan een schijn van belangenverstrengeling ontstaan.

Vragen over rollen, verantwoordelijkheden en onafhankelijkheid van individuele organisaties komen iedere keer terug. De structuur van de Nederlandse rundveefokkerij met reglementering van fokwaardenschatting en publicatie van fokwaarden van stieren door GES is ontstaan in deze context, met de overheid op ruime afstand.

De Nederlandse rundveefokkerij neemt een bijzondere positie in tussen andere landen met een belangrijke melkveehouderijsector. Waar in andere landen de overheid en een brede vertegenwoordiging uit de melkveesector de werkwijze bij fokwaardenschatting aansturen, ligt dat in Nederland momenteel bij de stiereigenaren. Gegeven het internationale toezicht op fokwaardenschatting door ICAR en INTERBULL is de kwaliteit en onafhankelijkheid van fokwaardenschattingen geborgd.

De exportbelangen van de Nederlandse rundveefokkerij zijn groot en daarom is het van belang dat rundveefokkerijorganisaties aan de eisen van de Europese fokkerijregelgeving blijven voldoen. Op basis van de vergelijking van de situatie in de Nederlandse rundveefokkerij met de (nieuwe) Europese regelgeving wordt in deze studie een aantal knelpunten geconstateerd en worden suggesties voor aanpassing gedaan.

De geconstateerde knelpunten hebben te maken met

- Onduidelijkheid over fokprogramma's en stamboekerkenningen
- Indeling van stamboeken die niet conform de vigerende en de nieuwe regelgeving is
- De beperking om exportcertificaten voor alleen raszuivere dieren te gebruiken
- Gebrek aan transparantie over uitbesteding van prestatie-onderzoek en gegevensverzameling
- Onvoldoende duidelijkheid over voorwaarden en tarieven voor toegang tot data
- De erkenning van GES voor fokwaardenschatting zonder formele verbinding met één of meerdere stamboeken
- De schijn van belangenverstrengeling bij reglementering en uitvoering van fokwaardenschatting

De eerste punten hebben vooral te maken met duidelijkheid en transparantie, de laatsten meer met de governance structuur bij fokwaardenschatting.

Op grond van de nieuwe regelgeving zullen de stamboeken transparanter moeten zijn over hun werkwijze, het fokdoel per ras en de werkwijzen bij het verzamelen van gegevens. Dat zou via publicatie op de website geregeld kunnen worden.

CR-Delta en FHRS zullen of over moeten gaan tot een stamboek voor raszuivere dieren en een hulpboek voor de overige dieren of overwegen alleen voor raszuivere dieren exportcertificaten conform de EU-regelgeving af te geven, terwijl niet raszuivere dieren voorzien kunnen worden van een door het stamboek zelf geborgd certificaat zonder EU-erkenning.

De database IRIS met prestatiegegevens van vrijwel alle Nederlandse melkvee is in beheer bij CRV. CRV kan transparanter zijn over de voorwaarden en kosten voor het verkrijgen van gegevens uit de database en de werkwijze en kosten onafhankelijk laten auditen.

De voorgestelde EU regelgeving maakt stamboeken primair verantwoordelijk voor fokdoel, fokprogramma, prestatie-onderzoek en fokwaardenschatting. Dit verandert de positie van GES, dat conform de nieuwe EU-verordening alleen in opdracht van en onder (eind)verantwoordelijkheid van een stamboek kan werken. Het verdient aanbeveling om het bestuur van GES te verbreden door ook andere belanghebbenden een vertegenwoordiging te geven, zoals stamboeken en gebruikers (melkveehouders of andere belanghebbenden in de keten). Als GES opdracht krijgt van één of meer erkende stamboeken om de fokwaardenschatting van stieren uit te (laten) voeren binnen de kaders van de stamboeken, heeft GES geen zelfstandige erkenning meer nodig onder de voorgestelde regelgeving.

Bijlage 1 Plan van aanpak van het onderzoek

Projectoverzicht

Samenvatting en beslispunten

De EU kent zoötechnische regelgeving (fokkerij) die door lidstaten moet worden geïmplementeerd. Het Ministerie van EZ is per 1-1-2015 verantwoordelijk voor implementatie van deze regelgeving op nationaal niveau. Er is enige onduidelijkheid over de vraag of de huidige structuur en werkwijze in de rundveefokkerij voldoende aansluit bij de voorziene EU verordening en/of op onderdelen niet in strijd is met de Mededingingswet.

EZ heeft behoefte aan inzicht in de feitelijke situatie en in hoeverre die situatie in overeenstemming is met de vigerende nationale regelgeving en de concepttekst van de voorgestelde EU-verordening. Het gaat hierbij om de reglementering, werkwijze van en toezicht op stamboeken en organisaties, die zijn erkend voor stamboekadministratie, prestatie-onderzoek of fokwaardenschattting.

Het in dit project voorgestelde onderzoek bestaat uit een desk study (fact finding, ontrafelen van de problematiek, quick scan van de situatie in enkele andere EU-landen) en op grond daarvan een beschrijving van eventuele knelpunten en mogelijke oplossingen daarvoor. In overleg met de opdrachtgever wordt na rapportage daarvan besloten of aanvullend interviews met betrokkenen over hun visie op rollen en taken, knelpunten en oplossingen noodzakelijk zijn.

Product

Schriftelijke rapportage aan opdrachtgever

Opdrachtgever

EZ-DAD.

Projectmanagement

Projectleider is F.R. Leenstra, mede-uitvoerenden zijn J. ten Napel en S.J. Hiemstra, allen van Wageningen UR Livestock Research.

Samenwerking met derden

Er is in dit onderzoek (fact finding, ontrafelen van problematiek, analyse) geen samenwerking met derden voorzien.

Planning

Het onderzoek wordt uitgevoerd van medio mei 2015 tot medio september 2015.⁴⁷

Projectdefinitie

Aanleiding en uitgangspunten

De EU kent zoötechnische regelgeving (fokkerij) die door lidstaten moet worden geïmplementeerd. Anno 2015 is de Europese Commissie in een gevorderd stadium om de betreffende regelgeving te herzien en om te zetten in een EU verordening.

---

⁴⁷ Door de fasering in de nieuwe regelgeving is in overleg met opdrachtgever de opleverdatum verschoven naar het eerste kwartaal van 2016.

Het Ministerie van EZ is per 1-1-2015 verantwoordelijk voor implementatie van deze regelgeving op nationaal niveau. Er is enige onduidelijkheid over de vraag of de huidige structuur en werkwijze in de rundveefokkerij voldoende aansluit bij de EU regelgeving en op onderdelen niet in strijd is met de Mededingingswet.

EZ heeft behoefte aan inzicht in de feitelijke situatie en in hoeverre die situatie in overeenstemming is met de vigerende nationale regelgeving en de concepttekst van de voorgestelde EU-verordening. Het gaat hierbij om de reglementering, werkwijze van, en toezicht op stamboeken en organisaties, die zijn erkend voor stamboekadministratie, prestatie-onderzoek of fokwaardenschattting.

Vraagstelling

Voldoet de huidige situatie in de Nederlandse rundveefokkerij aan de huidige regelgeving en de voorziene EU verordening? Als de huidige situatie niet in overeenstemming is of bij andere geconstateerde knelpunten: welke opties zijn er om een dergelijke situatie te verbeteren?

Doelstelling

Helder overzicht van en inzicht in de huidige organisatie en werkwijze van de rundveefokkerij in Nederland en op welke punten deze werkwijze niet in overeenstemming is met de huidige of voorliggende EU-regelgeving en/of de Mededingingswet.

Bij niet voldoen aan de kaders van de regelgeving worden suggesties gedaan voor oplossingsrichtingen op nationaal niveau. Ook wanneer wel aan de regelgeving wordt voldaan, kan er aanleiding zijn om voorstellen te doen voor veranderingen in de implementatie.

Resultaat

Rapportage aan opdrachtgever met een overzicht van de huidige werkwijze op het gebied van rundveefokkerij en de relaties tussen betrokken partijen, hun rollen en taken; beschrijving van knelpunten en of en hoe de huidige werkwijze afwijkt van die van de vigerende regelgeving en van de concepttekst van de nieuwe EU-verordening en/of in strijd is met de Mededingingswet. Mogelijke oplossingsrichtingen voor knelpunten worden aangegeven.

Activiteitenplan

De eerste analyse wordt uitgevoerd als deskstudie, op grond van literatuur, archieven, jurisprudentie en teksten van wet- en regelgeving, aangevuld met expertkennis van betrokken onderzoekers. Na een eerste inventarisatie wordt een korte vragenlijst opgesteld, waarmee getracht wordt ca. 7 andere EU-landen te bevragen over de ervaringen in hun specifieke situatie in relatie tot de specifieke situatie in de rundveefokkerij in het betrokken land. Belangrijk daarbij is het onderscheid tussen 'productiefokkerij' (primair doel is efficiënte/hoge productie van de dieren) en 'stamboefokkerij' (primair doel is behoud en verbetering van een specifiek ras).

Op grond van de deskstudie en de quick scan in omliggende landen wordt een tussenrapportage opgesteld met een overzicht van de huidige werkwijze op het gebied van rundveefokkerij en de relaties tussen betrokken partijen, hun rollen en taken; beschrijving van of en hoe de huidige werkwijze afwijkt van die van de vigerende regelgeving en van de concepttekst van de nieuwe EU-verordening en/of in strijd is met de Mededingingswet. Mogelijke oplossingsrichtingen voor knelpunten worden aangegeven. Een voorstel voor interviews met betrokkenen over hun visie op rollen en taken, knelpunten en oplossingen wordt met de opdrachtgever besproken en indien gewenst uitgevoerd.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Livestock Research Postbus 338
6700 AH Wageningen
T 0317 48 39 53
E info.livestockresearch@wur.nl [www.wur.nl/
livestock-research](http://www.wur.nl/livestock-research)

Wageningen Livestock Research ontwikkelt kennis voor een zorgvuldige en renderende veehouderij, vertaalt deze naar praktijkgerichte oplossingen en innovaties, en zorgt voor doorstroming van deze kennis. Onze wetenschappelijke kennis op het gebied van veehouderijsystemen en van voeding, genetica, welzijn en milieu-impact van landbouwhuisdieren integreren we, samen met onze klanten, tot veehouderijconcepten voor de 21e eeuw.

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

